

โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสา เพื่อพัฒนาชนบท ครั้งที่ 44 ปีการศึกษา 2561

บทนำ

โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท เป็นหนึ่งในโครงการของคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในการให้บริการด้านสุขภาพสัตว์และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์แก่ชุมชนในชนบทซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทย เพื่อมุ่งหวังพัฒนาโดยอาศัยความรู้ทางด้านสัตวแพทยศาสตร์ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์แก่นิสิตสัตวแพทย์ในการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสัตวแพทย์และวิถีในเขตชุมชนชนบท และได้ปฏิบัติหน้าที่สัตวแพทย์ในการให้บริการทางด้านอายุรกรรม ศัลยกรรม สูติกรรม เวชศาสตร์ป้องกัน และสัตวแพทย์สาธารณสุข โดยใช้ความรู้และการฝึกคลินิกปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สังคม โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ได้ดำเนินการโดยนิสิตชั้นปีที่ 6 และเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 3100613 งานสัตวแพทย์ในชนบทและชุมชน (Rural and Community Veterinary Practice) ในหลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2558

ในปีการศึกษา 2561 โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ได้ดำเนินการ ณ อำเภอห้วยแถลง และอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างวันที่ 1 – 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยความร่วมมือระหว่างคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับปศุสัตว์อำเภอห้วยแถลง และปศุสัตว์จังหวัดนครราชสีมา ในการออกหน่วยให้บริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยง ได้แก่ สุนัขและแมว ประกอบด้วยการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) การกำจัดและป้องกันปรสิตภายนอก การถ่ายพยาธิ การทำหมันควบคุมประชากร และการรักษาโรคทั่วไปเบื้องต้น และการให้บริการด้านปศุสัตว์ ได้แก่ โคและกระบือเป็นหลัก ประกอบด้วยการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and mouth disease) โรคคอบวม (Hemorrhagic septicemia) การกำจัดและป้องกันปรสิตภายนอก การถ่ายพยาธิ การศัลยกรรมแก้ไขภาวะขาหักและไส้เลื่อน อีกทั้งมีการเก็บตัวอย่างเลือด อุจจาระ และอื่น ๆ เพื่อตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อในการวินิจฉัยโรคและเป็นประโยชน์ในแง่ของการศึกษาเชิงระบาดวิทยาเบื้องต้น

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ. 2561

คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. รุ่งโรจน์ ธนาวงษ์นุเวช	ที่ปรึกษาโครงการฯ
2. ศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. อลงกร อมรศิลป์	ที่ปรึกษาโครงการฯ
3. ศาสตราจารย์ สพ.ญ.ดร. สันนิภา สุรทัตต์	ที่ปรึกษาโครงการฯ
4. ศาสตราจารย์ สพ.ญ.ดร. เกวลี ฉัตรตรงค์	ที่ปรึกษาโครงการฯ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. วรพันธุ์ ณ สงขลา	ที่ปรึกษาโครงการฯ
6. รองศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. สนธยา เตียวศิริทรัพย์	ที่ปรึกษาโครงการฯ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. ภัทรรัฐ จันทรฉายทอง	ผู้อำนวยการโครงการฯ
8. อาจารย์ น.สพ.ดร. เกษม รัตนภิญโญพิทักษ์	รองผู้อำนวยการโครงการฯ
9. อาจารย์ น.สพ.ดร. เจนภพ สว่างเมฆ	รองผู้อำนวยการโครงการฯ
10. รองศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. สดสรร ศิริไวยพวงศ์	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายสุติกรรม
11. อาจารย์ น.สพ.ดร. วชิรา หุ่นประสิทธิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายอายุรกรรม
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ. ธนศักดิ์ บุญเสริม	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายอายุรกรรม
13. อาจารย์ สพ.ญ.ดร. นิโคล ศิริไศภิชฐ์ เมห์ล	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายศัลยกรรม
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. มรกต แก้วธรรมสอน	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายพยาธิวิทยา
15. น.สพ. รชฏ ดันติเลิศเจริญ	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายพยาธิวิทยา
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. ศิริวัฒน์ ทรวงทอง	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ. พินิจ ภูสุนทรธรรม	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. สว่าง เกษแดงสกุลวุฒิ	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายครุภัณฑ์
19. อาจารย์ น.สพ.ดร. ธีรวัฒน์ สว่างจันทร์อุทัย	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายชีวภัณฑ์
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สพ.ญ.ดร. นิภัทรา สวนไพรินทร์	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายเวชภัณฑ์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร. ชัยเดช อินทร์ชัยศรี	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายประเมินผล
22. อาจารย์ น.สพ. ชัยยศ ธารรัตน์	อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายหาทุน
23. นางสาวหทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์	เลขานุการ

คณะกรรมการและนิสิตหัวหน้าฝ่ายในโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท
 นิสิตชั้นปีที่ 6 คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2561

1. นางสาวอิชยา	สร้อยจีบ	นิสิตหัวหน้าโครงการ
2. นายสุทธิภัทร	เจิมประเสริฐ	รองนิสิตหัวหน้าโครงการ
3. นางสาวฐิติกา	นิลโนรี	รองนิสิตหัวหน้าโครงการ
4. นางสาวภัทรนันท์	ปิยะศาสตร์	เหรียญก
5. นางสาวภรณ์วิภาวดี	วัฒนกุล	เลขานุการ
6. นางสาวณัฐรินทร์	พิสิทธิ์อักษร	เลขานุการ
7. นายอรรถพล	รัชตศรีประเสริฐ	หัวหน้าฝ่ายอายุรกรรม
8. นางสาวจิตาภา	สมพลสิน	หัวหน้าฝ่ายศัลยกรรม
9. นางสาวสุพัตรา	ทองคู่ย์	หัวหน้าฝ่ายสูติกรรม
10. นางสาวพิชามณูช	จิรวฒนานนท์	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
11. นางสาวศิริประภา	สาณะวัฒนา	หัวหน้าฝ่ายชีวภัณฑ์
12. นายธนวิทย์	สีอำไพ	หัวหน้าฝ่ายเวชภัณฑ์
13. นางสาวนิรชา	แก้วพรม	หัวหน้าฝ่ายครุภัณฑ์
14. นางสาวจิรประภา	ดวงบุผา	หัวหน้าฝ่ายพยาธิวิทยา
15. นางสาวธมลวรรณ	หลวงตระกูล	หัวหน้าฝ่ายประเมินผล
16. นางสาวจุฑามาศ	อัปการัตน์	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
17. นายภานุพงษ์	ไพโรจน์ฤทธิ์	หัวหน้าฝ่ายสถานที่
18. นางสาววรรดา	ศรีดามา	หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ-หาทุน

ผู้เข้าร่วมโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ครั้งที่ 44 ปีการศึกษา 2561

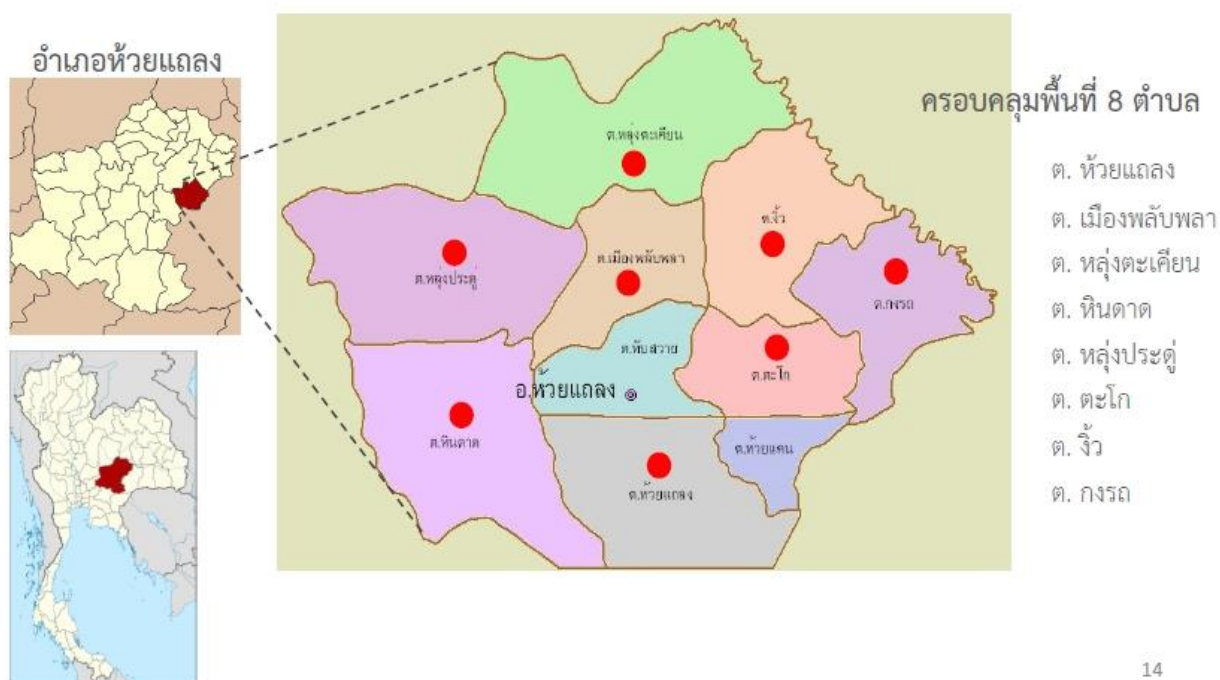
โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ครั้งที่ 44 ได้มีคณาจารย์ นิสิต และบุคลากร คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาฯ เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย

นิสิตชั้นปีที่ 6	95	คน
นิสิตชั้นปีที่ 5	19	คน
อาจารย์	30	คน
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา	11	คน
นายสัตวแพทย์	4	คน
เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ	13	คน
รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน	173	คน

ผลการดำเนินการโครงการสั้วแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561

พื้นที่ให้บริการและจำนวนสัตว์ที่ได้รับบริการ

โครงการสั้วแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ครั้งที่ 44 ปีการศึกษา 2561 เป็นปีแรกที่ได้มาดำเนินการในอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีการเตรียมการและศูนย์ของการดำเนินงานที่วัดประชาคมราม อำเภอห้วยแถลง ในระหว่างดำเนินการดำเนินงานได้มีการออกให้บริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ของอำเภอห้วยแถลง ประกอบด้วย 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยแถลง ตำบลเมืองพลับพลา ตำบลห้วยตะเคียน ตำบลหินดาด ตำบลห้วยประดู่ ตำบลตะโก ตำบลจั่ว และตำบลกงรถ ในระหว่างวันที่ 1-5 และ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมทั้งสิ้น 40 จุด ครอบคลุม 55 หมู่บ้านในเขตอำเภอห้วยแถลง แสดงดังรูปที่ 1 และตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนจุดปฏิบัติงานโครงการฯ ในอำเภอห้วยแถลง รวม 40 จุด ครอบคลุม 8 ตำบล 55 หมู่บ้าน ในระหว่างวันที่ 1-5 และ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561

ตำบล	จำนวนจุดปฏิบัติงาน	จำนวนหมู่บ้าน	หมู่
ห้วยแถลง	8	10	หมู่ 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 และ 13
เมืองพลับพลา	8	10	หมู่ 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12 และ 13
หูลู่ตะเคียน	4	7	หมู่ 1, 2, 3, 5, 13, 14 และ 15
หินดาด	6	9	หมู่ 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 12 และ 14
หูลู่ประดู่	1	3	หมู่ 1, 11 และ 12
ตะโก	6	7	หมู่ 1, 3, 4, 5, 6, 7 และ 10
จิ้ว	5	8	หมู่ 1, 2, 4, 6, 8, 9, 11 และ 14
กกรด	2	3	หมู่ 2, 4 และ 9

การบริการด้านสัตว์เลี้ยง

ตามลำดับ โดยให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ถ่ายพยาธิด้วย ให้อาหารป้องกันและกำจัดปรสิตภายนอกและภายใน ตรวจวินิจฉัยโรคเบื้องต้น เช่น การตรวจตา การคลำตรวจ เก็บตัวอย่างเลือด อุจจาระ และผิวหนังมาตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ และการรักษาโรค เช่น การทำแผล รักษาโรคผิวหนัง โรคในช่องปาก โรคในช่องหู โรคตา การตรวจและรักษาโรคใช้หัตถ์สุนัข รวมถึงให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางการเลี้ยงสัตว์ที่ถูกต้องแก่เจ้าของสัตว์ อีกทั้งตั้งจุดให้บริการทำหมันควบคุมประชากรสำหรับสุนัขเพศผู้และแมว และให้บริการงานทางด้านอายุรกรรมและภาพวินิจฉัยด้วยอัลตราซาวนด์ที่วัดประชามาราม อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างวันที่ 1-7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมจำนวนสัตว์เลี้ยงเข้ามารับการบริการรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,521 ตัว แสดงดัง**ตารางที่ 2**

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงที่เข้ารับบริการในแต่ละตำบล

สถานที่ ออกหน่วย	จำนวน สุนัข	จำนวน แมว	จำนวน กระต่าย	จำนวน หนูตะเภา	รวม	งานบริการ			
						วัคซีน Rabies	ถ่าย พยาธิ	กำจัดขี้เรื้อน และเห็บหมัด	ตรวจ รักษา
ต.ห้วยแถลง	136	43	0	0	179	64	128	133	6
ต.เมืองพลับพลา	213	57	4	0	274	139	184	154	12
ต.ห้วยตะเคียน	130	61	0	0	191	120	49	107	5
ต.หินดาด	109	29	0	0	138	83	99	84	19
ต.ตะโก	136	54	0	0	190	120	148	122	14
ต.ห้วยประทู	75	25	0	0	100	71	24	16	5
ต.จีว	135	43	3	0	183	111	128	91	6
ต.กงรถ	50	7	0	2	57	38	50	41	1
หน่วยทำหมันสัตว์ ประชาคมาราม	100	109	0	0	209	60	85	30	93
รวม	1,084	428	7	2	1,521	806	895	778	161

งานบริการหลักที่ดำเนินการเป็นงานด้านเวชศาสตร์ป้องกัน ได้แก่ การทำวัคซีนป้องกันโรคและการป้องกันและกำจัดปรสิต การทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขและแมวที่เป็นวัคซีนเชื้อตาย ด้วยการบริหารวัคซีนที่เข้าชั้นใต้ผิวหนังปริมาณ 1 มิลลิลิตร/ตัว

รูปที่ 2 แสดงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเข้าชั้นใต้ผิวหนัง

การกำจัดปรสิตทั้งภายในและภายนอกในสุนัขแมว ด้วยเวชภัณฑ์ที่มียาต้านปรสิตในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. Pyrantel embonate เป็นยาในกลุ่ม tetrahydropyrimidine ออกฤทธิ์กระตุ้นตัวรับ cholinergic รบกวนการส่งกระแสประสาททำให้พยาธิเป็นอัมพาต ใช้ต้านพยาธิตัวกลม โดยใช้ได้ดีในการต้านพยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิเข็มหมุด และพยาธิปากขอ เป็นยาพิษขนาดยาที่ใช้ในลูกสุนัขอายุตั้งแต่ 2 สัปดาห์ขึ้นไปจะให้ยา 10 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ให้ห่างกันทุก ๆ 2 สัปดาห์ จนถึงอายุ 10 สัปดาห์ สำหรับแม่สุนัขหลังคลอด 2-3 สัปดาห์จะให้ยา 10 มิลลิกรัม/กิโลกรัม จากนั้น 7-10 วันถัดมาจะให้ยาซ้ำ 5 มิลลิกรัม/กิโลกรัม สุนัขโตเต็มวัย 5 มิลลิกรัม/กิโลกรัม จากนั้น 7-10 วันถัดมาจะให้ยาซ้ำอีกครั้ง และแมว 10 มิลลิกรัม/กิโลกรัม จากนั้น 3 สัปดาห์จะให้ยาซ้ำอีกครั้ง
2. Pyrantel + praziquantel สำหรับใช้กำจัดภายในในแมว ประกอบด้วยยา 2 ชนิดคือ Pyrantel อยู่ในกลุ่ม tetrahydropyrimidine ออกฤทธิ์ต้านพยาธิตัวกลม และ praziquantel ซึ่งอยู่ในกลุ่ม Isoquinoline ออกฤทธิ์ต้านพยาธิตัวแบน ได้แก่ *Dipylidium caninum*, *Taenia pisiformis*, *Echinococcus granulosus*, *Taenia taeniaeformis* ยาจะออกฤทธิ์ที่เยื่อหุ้มเซลล์ของปรสิตทำให้สูญเสียแคลเซียมออกนอกเซลล์แล้วเกิดอัมพาต เป็นยาพิษโดยขนาดยาที่ใช้คือ 1 เม็ด/แมว น้ำหนัก 4 กิโลกรัม (ห้ามใช้ในลูกแมวที่อายุน้อยกว่า 2 เดือน)
3. Pyrantel + praziquantel + febantel สำหรับใช้กำจัดภายในในสุนัข ประกอบด้วยยา 3 ชนิดคือ febantel อยู่ในกลุ่ม pro-benzimidazole ออกฤทธิ์ต้านพยาธิตัวกลม พยาธิปากขอ และพยาธิแส้ม้า pyrantel อยู่ในกลุ่ม tetrahydropyrimidine ออกฤทธิ์ต้านพยาธิตัวกลม praziquantel อยู่ในกลุ่ม isoquinoline ออกฤทธิ์ต้านพยาธิตัวแบน เป็นยาพิษโดยขนาดที่ให้คือ 1 เม็ด/สุนัข น้ำหนัก 10 กรัม
4. Indoxacarb เป็นยาในกลุ่ม oxadiazine insecticide ใช้รักษาและป้องกันหมัดแมวทุกกระยะ และป้องกันการเกิด flea allergic dermatitis ขนาดที่ใช้ 25-166 มิลลิกรัม/กิโลกรัม หรือ 0.128-0.85 มิลลิลิตร/กิโลกรัม บริหารยาโดยใช้หยดที่ผิวหนังบริเวณคอของแมว
5. Fipronil เป็นสารกลุ่ม phenylpyrazole antiparasitic agent มีฤทธิ์ฆ่าหมัดตัวเต็มวัยและเห็บขนาดยาที่ใช้สำหรับสุนัข <5 กิโลกรัม 0.5 มิลลิลิตร, <10 กิโลกรัม 0.67 มิลลิลิตร, 10-20 กิโลกรัม 1.34 มิลลิลิตร, 20-40 กิโลกรัม 2.68 มิลลิลิตร, 40-60 กิโลกรัม 4.02 มิลลิลิตร บริหารยาโดยแหวกขนบริเวณหลังคอจนเห็นผิวหนังแล้วหยดยาตามปริมาตรที่กำหนด
6. Ivermectin (10 มิลลิกรัม/มิลลิลิตร) เป็นยาในกลุ่ม macrolide endectocides ออกฤทธิ์ยับยั้งการส่งกระแสประสาทของปรสิต ใช้เป็นยาต้านปรสิตภายในหลายชนิด รวมถึงใช้ต้านปรสิตภายนอกพวกเห็บ ไร เหา ขนาดที่ใช้สำหรับสุนัขใช้ 200 – 400 ไมโครกรัม/กิโลกรัม โดยบริหารด้วยวิธีฉีดเข้าใต้ผิวหนัง
7. Afoxolaner เป็นยาฆ่าแมลงและไร อยู่ในกลุ่ม isoxazoline ใช้ในสุนัขอายุมากกว่า 2 กก.ขึ้นไป หรือสุนัขอายุ 8 สัปดาห์ขึ้นไป ขนาดที่ใช้ในสุนัข 2.5 มิลลิกรัม/กิโลกรัมเป็นยาเม็ดชนิดเคี้ยว ให้กินเดือนละครั้ง

8. Milbemycin oxime เป็นยาต้านปรสิตกลุ่ม macrocyclic lactones ใช้ยาปรสิทภายนอกกลุ่ม ขี้เรื้อน เปียก (demodecosis) และขี้เรื้อนแห้ง (sarcoptic mange) ขนาดยาที่ใช้สำหรับรักษา demodecosis ในสุนัข 1-2 มิลลิกรัม/กิโลกรัม กินทุกวันเป็นเวลา 30 วัน และ sarcoptic mange ในสุนัข 1-2 มิลลิกรัม/กิโลกรัม กินทุกสัปดาห์เป็นเวลา 3-5 สัปดาห์

โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ในปีนี้ได้มีการจัดหน่วยให้บริการทำหมันสุนัขเพศผู้ และแมว โดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมประชากรสุนัขและแมวในพื้นที่ โดยหน่วยทำหมันตั้งอยู่ที่ศาลาการเปรียญ วัดประชาคมราม ตาบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 1-7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการได้มีการทำหมันสัตว์เลี้ยงรวมทั้งสิ้น 70 ตัว ประกอบด้วย สุนัขเพศผู้ 26 ตัว และแมว 44 ตัว แบ่งเป็น แมวเพศผู้ 24 ตัว และแมวเพศเมีย 20 ตัว นอกจากนี้ได้มีการผ่าตัดเพื่อแก้ไขภาวะคงอยู่ของรังไข่ (ovarian remnant syndrome) จำนวน 1 ตัว และทำการวินิจฉัยด้วยภาพอัลตราซาวด์จำนวน 7 ตัว

รูปที่ 3 แสดงการผ่าตัดทำหมันในโครงการฯ

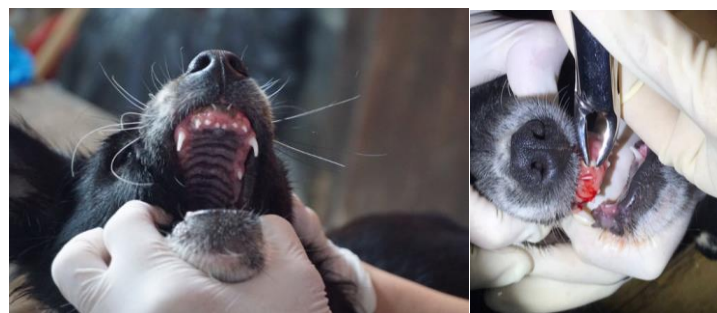

รูปที่ 4 แสดงการตรวจด้วยอัลตราซาวด์

นอกจากนี้โครงการฯ ยังได้ให้บริการด้านสุขภาพอื่น ๆ ในสัตว์เลี้ยง ได้แก่ การตรวจสุขภาพสัตว์ เบื้องต้น การทำแผล การผ่าตัดแก้ไขภาวะฟันน้ำนมค้าง เป็นต้น

รูปที่ 5 แสดงการทำแผลในสุนัขและแมว

รูปที่ 6 แสดงการผ่าตัดแก้ไขภาวะฟันน้ำนมค้าง (retained deciduous teeth) ในลูกสุนัข

รูปที่ 7 แสดงการตรวจสุขภาพกระต่ายที่เข้ามารับบริการ

รูปที่ 8 แสดงการตรวจตา

การตรวจตัวอย่างทางห้องปฏิบัติการสำหรับสัตว์เลี้ยง

โครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 มีการตรวจและวินิจฉัยโรคด้วยวิธีทางห้องปฏิบัติการจากตัวอย่างอุจจาระ เลือด และตัวอย่างจากผิวหนังเพื่อตรวจหาสาเหตุของความผิดปกติที่แสดง ได้แก่ จุลชีพ แมลง และปรสิตภายนอกจากสุนัขและแมว ในระหว่างการออกหน่วยปฏิบัติงานด้านสัตว์เลี้ยงมาเพื่อตรวจวินิจฉัยโรค ประกอบด้วยจำนวนตัวอย่างแสดงดังตารางที่ 3

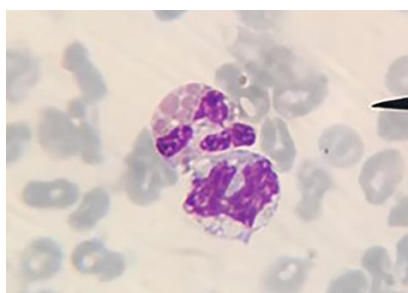
ตารางที่ 3 แสดงชนิดสัตว์ ชนิดตัวอย่าง และจำนวนตัวอย่างที่เก็บมาจากสัตว์เลี้ยงที่เข้ารับบริการที่หน่วยบริการสัตว์เลี้ยง

ชนิดสัตว์	จำนวนตัวอย่าง (ตัว)			
	เลือด	อุจจาระ	ผิวหนัง	อื่น ๆ
สุนัข	37	46	60	1*
แมว	2	6	10	0
รวม	39	52	70	1

*ตัวอย่างจากก้อนเนื้อออกด้วยวิธี impression smear

การตรวจตัวอย่างเลือดในสัตว์ป่วย

การตรวจเลือดประกอบไปด้วยการตรวจด้วยวิธี thin blood smear และ buffy coat smear แล้วนำไปทำการย้อมสี Giemsa และ diff quick stain เพื่อตรวจหาพยาธิในเลือด พยาธิในเม็ดเลือด และลักษณะของเม็ดเลือด โดยทำการเก็บตัวอย่างทั้งหมด 39 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวอย่างจากสุนัข 37 ตัวอย่าง และตัวอย่างจากแมว 2 ตัวอย่าง ซึ่งผลการตรวจไม่พบพยาธิในเม็ดเลือด แต่เนื่องจากจำนวนตัวอย่างมีน้อยจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าไม่มีโรคในพื้นที่ ในสุนัขที่สงสัยว่ามีการติดเชื้อไวรัสไข้หัดสุนัข (Canine distemper virus) ตรวจพบ eosinophilic intracytoplasmic inclusion bodies ในเม็ดเลือดขาวชนิด neutrophil ของสุนัขจำนวน 1 ตัวอย่าง

รูปที่ 9 แสดง eosinophilic intracytoplasmic inclusion bodies ในเม็ดเลือดขาวชนิด neutrophil

การตรวจตัวอย่างอุจจาระ

การตรวจตัวอย่างอุจจาระ อาศัยวิธี (1) การตรวจอุจจาระโดยตรงอย่างง่าย (Simple direct fecal smear method) (2) การทำให้ตกตะกอนอย่างง่าย (Simple sedimentation method) และ (3) วิธีลอยตัว

แบบง่าย (Simple floatation method) เพื่อตรวจหาไข่พยาธิและโปรโตซัวในอุจจาระ โดยทำการเก็บตัวอย่างทั้งหมด 52 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวอย่างจากสุนัข 46 ตัวอย่าง และตัวอย่างจากแมว 6 ตัวอย่าง แสดงผลการตรวจพบปรสิตในอุจจาระแสดงดังตารางที่ 4 และ 5 ตามลำดับ ปริมาณปรสิตในชนิดที่พบมากที่สุดในสุนัขและแมว คือ ไข่พยาธิปากขอ เป็นจำนวน 12 ตัวอย่าง จากอุจจาระทั้งหมด 52 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 53.08

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนตัวอย่างอุจจาระจากสุนัขที่ตรวจพบไข่พยาธิหรือปรสิต จากตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 46 ตัวอย่าง

ชนิดไข่พยาธิหรือปรสิตในทางเดินอาหารที่พบ	จำนวน (ตัว)	ร้อยละ
Hookworm egg	10	23.74
Strongyloides egg	2	4.35
Tenia gravid segment	1	2.17
Toxocara egg	2	4.35
Dipylidium caninum	1	2.17
Hookworm egg + Dipylidium caninum	1	2.17

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนตัวอย่างอุจจาระจากแมวที่ตรวจพบไข่พยาธิหรือปรสิต จากตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 6 ตัวอย่าง

ชนิดไข่พยาธิหรือปรสิตในทางเดินอาหารที่พบ	จำนวน (ตัว)	ร้อยละ
Hookworm egg	1	16.67
Tenia gravid segment	1	16.67

รูปที่ 10 แสดง Hookworm egg ในสุนัข

รูปที่ 11 แสดง Hookworm egg ในแมว

รูปที่ 12 แสดง Strongyloides egg

รูปที่ 13 แสดง Dipylidium caninum

การตรวจตัวอย่างจากผิวหนังในสัตว์เลี้ยง

การตรวจผิวหนังประกอบไปด้วย (1) การเก็บตัวอย่างปรสิตภายนอกจากผิวหนังโดยตรง (2) การเก็บตัวอย่างด้วยการใช้เทปเซลโลเฟน (Cellophane tape) (3) การดึงขนเพื่อส่องตรวจภายใต้กล้องจุลทรรศน์ (hair plucking) การขูดตรวจผิวหนังชั้นผิวและชั้นลึก (superficial and deep skin scraping) และ (4) การเก็บตัวอย่างจากช่องหูโดยใช้สำลีพันก้าน (cotton swab) การเก็บตัวอย่างจากผิวหนังทำในสัตว์เลี้ยงที่แสดงอาการหรือมีรอยโรคที่ผิวหนังเพื่อตรวจหาปรสิตภายนอก เช่น เห็บ หมัด เหา ไรขี้เรื้อน แบคทีเรีย ยีสต์ และเชื้อรา โดยตัวอย่างจากสัตว์ที่มีรอยโรคที่ผิวหนังที่ทำการเก็บตัวอย่างทั้งหมด 70 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวอย่างจากสุนัข 60 ตัวอย่าง และตัวอย่างจากแมว 10 ตัวอย่าง ตรวจพบปรสิตภายนอกได้แก่ เหาชนิด *Heterodoxus spiniger* หมัดชนิด *Ctenocephalides felis* เห็บชนิด *Rhipicephalus sanguineus* ไรหูชนิด *Otodectes cynotis* ไรขี้เรื้อนแห้งสุนัขหรือ *Sarcoptes scabiei* ไรขี้เรื้อนแห้งแมวหรือ *Notoedes cati* และไรขี้เรื้อนเปียกหรือ *Demodex canis* นอกจากนี้พบจุลชีพยีสต์ *Malassezia pachydermatis* และ Mixed cocci and rod bacterial overgrowth โดยจำนวนตัวอย่างที่พบในสุนัขและแมวแสดงดังตารางที่ 6 และ 7 ตามลำดับ จากตัวอย่างผิวหนังที่เก็บจากสุนัขในอำเภอยะแยงลงจำนวน 60 ตัวอย่าง ปรสิตภายนอกที่พบมากที่สุดที่สุนัขคือ *Heterodoxus spiniger* จำนวน 20 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ *Ctenocephalides felis* มากเป็นอันดับสอง จำนวน 13 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 21.67

รูปที่ 14 แสดง Rhipicephalus sanguineus

รูปที่ 15 แสดง Heterodoxus spiniger

รูปที่ 16 แสดง *Sarcoptes scabiei*

รูปที่ 17 แสดง Lice eggs

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนตัวอย่างจากผิวหนังสุนัข จากตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 60 ตัวอย่าง

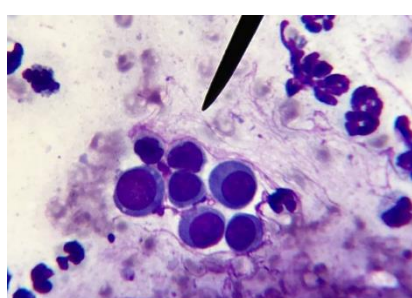
ชนิดของปรสิตหรือจุลชีพที่ตรวจพบ	จำนวน (ตัว)	ร้อยละ
<i>Heterodoxus spiniger</i>	19	31.67
<i>Ctenocephalides felis</i>	10	16.67
<i>Rhipicephalus sanguineus</i>	10	16.67
<i>Malassezia pachydermatis</i>	3	5.00
Cocci and rod bacterial overgrowth	3	5.00
<i>Otodectes cynotis</i>	2	3.33
<i>Sarcoptes scabiei</i>	1	1.67
<i>Demodex canis</i>	1	1.67
Lice egg	1	1.67
<i>Rhipicephalus sanguineus</i> + <i>Ctenocephalides felis</i>	2	3.33
<i>Heterodoxus spiniger</i> + <i>Ctenocephalides felis</i>	1	1.67

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนตัวอย่างจากผิวหนังแมว จากตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 10 ตัวอย่าง

ชนิดของปรสิตหรือจุลชีพที่ตรวจพบ	จำนวน (ตัว)	ร้อยละ
<i>Notoedres cati</i>	1	10.00

การตรวจทางเซลล์วิทยาโดยใช้วิธี impression smear

การตรวจทางเซลล์วิทยาโดยใช้วิธี impression smear ที่ตำแหน่งอวัยวะเพศของสุนัขตัวผู้ จำนวน 1 ตัวอย่าง เพื่อตรวจวินิจฉัยชนิดของเซลล์ ซึ่งผลการตรวจพบเซลล์ที่มีรูปร่างกลม ที่มีนิวเคลียสชนิดที่บริเวณขอบเซลล์ (Eccentric nucleus) พบ vacuole ใน cytoplasm ของเซลล์ ซึ่งวินิจฉัยได้ว่าเป็น venereal granuloma

รูปที่ 18 แสดง รอยโรคที่อวัยวะเพศของสุนัขเพศผู้ (ซ้าย) และเซลล์ของ venereal granuloma (ขวา)

กรณีศึกษาพิเศษในสัตว์เลี้ยง

1. ภาวะฟันน้ำนมค้าง (Retained deciduous teeth) ในลูกสุนัข

วันที่ 2 ธันวาคม พบสุนัขเพศผู้ อายุ 3 เดือน มีรากฟันคุดน้ำนมคู่บนยื่นออกมาจากเหงือก จากการตรวจร่างกายเบื้องต้นแล้ว จึงมีการวางแผนว่าจะทำการตรวจอย่างละเอียดในวันที่ 5 ธันวาคม เมื่อเดินทางไปตรวจพบฟันแท้ขึ้นที่บริเวณเหงือกบริเวณฟันคุดคู่บน สัตวแพทย์จึงได้ทำการวางยาสลบเพื่อทำการถอนฟันน้ำนมที่ค้างออกจำนวน 2 ซี่ และได้ทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะที่เกิดขึ้น และได้ทำการฉีดยาล้างช่องปาก c20 ให้เจ้าของทำการล้างทำความสะอาดช่องปากเป็นเวลา 1 สัปดาห์

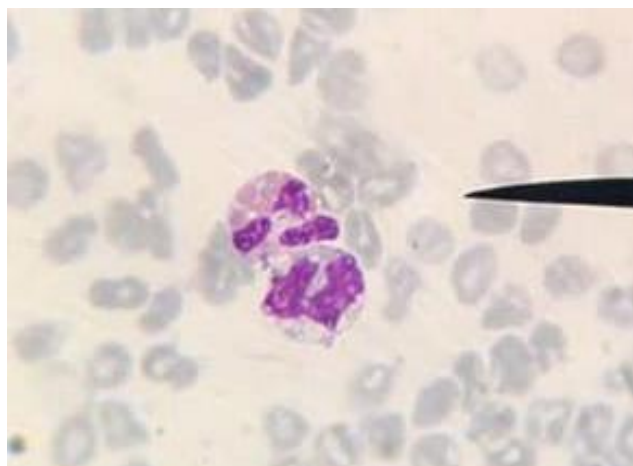
รูปที่ 19 รากฟันคุดน้ำนมคู่บนยื่นออกมาจากเหงือก (ซ้าย) ฟันแท้ขึ้นที่บริเวณเหงือกบริเวณฟันคุดคู่บน (ขวา)

2. โรคไข้หัดสุนัข

วันที่ 6 ธันวาคม 2561 พบสุนัขจำนวน 2 ตัว มีน้ำมูกและซีดาสีเขียวคล้ำอาการหวัดเป็นเวลา 3-4 วัน ที่บ้านเลขที่ 109 หมู่ 4 ต.ตะโก อ.ห้วยแถลง จ.นครราชสีมา จากการซักประวัติพบว่าเมื่อประมาณเดือนตุลาคมสุนัขที่บ้านหลังเดียวกันนี้มีอาการคล้ายเป็นหวัดและอาการทางระบบประสาทแล้วเสียชีวิตจำนวน 2 ตัว จากนั้นทำการเก็บเลือดมาตรวจ พบว่าสุนัขตัวหนึ่งมี lymphocytosis ส่วนอีกตัวหนึ่งมี lymphopenia และ Intracytoplasmic inclusion body ภายในเซลล์นิวโทรฟิล (รูปที่ 21) จากอาการ ประวัติและผลทางห้องปฏิบัติการดังกล่าวสรุปได้ว่าสุนัขที่มีอาการป่วยและสุนัขที่เสียชีวิตไปแล้วน่าจะมีการติดเชื้อไวรัสโรคไข้หัดสุนัข จึงได้ให้การรักษตามอาการไป ด้วยยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อแทรกซ้อน และแนะนำให้เจ้าของจำกัดบริเวณสุนัขที่ป่วยไม่ให้ออกไปสัมผัสกับสุนัขตัวอื่น รวมถึงคอยสังเกตอาการป่วย หากมีอาการรุนแรงขึ้นให้รีบพาไปพบสัตวแพทย์ นอกจากนั้นชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงควรทำวัคซีนป้องกันโรคไข้หัดสุนัข เพื่อป้องกันการระบาดของโรค

รูปที่ 20 สุนัขที่ได้รับการบริการสุนัขที่ได้รับการบริการ

รูปที่ 21 Intracytoplasmic inclusion body

การบริการด้านปศุสัตว์

โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 ได้มีการออกให้บริการตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ของอำเภอห้วยแถลง ประกอบด้วย 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยแถลง ตำบลเมืองพลับพลา ตำบลหลุ่งตะเคียน ตำบลหินดาด ตำบลหลุ่งประดู่ ตำบลตะโก ตำบลจิ้ว และตำบลกงรถ ในระหว่างวันที่ 1-5 และ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เช่นกัน โดยให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย วัคซีนป้องกันโรคคอบวม ให้ยากำจัดปรสิตภายนอกและภายใน ตรวจสุขภาพทั่วไปและระบบสืบพันธุ์ ให้วิตามินและเกลือแร่บำรุงร่างกาย เก็บตัวอย่างเลือดและอุจจาระมาตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ และตรวจรักษาโรค เช่น การทำแผล การจ่ายยาเพื่อรักษาโรค การผ่าตัดแก้ไขภาวะขาหัก การผ่าตัดแก้ไขภาวะไส้เลื่อนสะดือ รวมถึงการให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางการดูแลสัตว์แก่เจ้าของสัตว์ และในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2561 โครงการฯ ได้ทำการปฏิบัติงานที่ฟาร์มโคนมในสังกัดสหกรณ์โคนมพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยให้บริการให้ยากำจัดปรสิตภายนอกและภายใน ตรวจสุขภาพทั่วไป การให้วิตามินบำรุงร่างกาย และเก็บตัวอย่างเลือดและอุจจาระมาตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ เพื่อย่อยงานผลการพบพยาธิในเลือดและเม็ดเลือด และปรสิตในทางเดินอาหาร

งานบริการหลักในส่วนเวชศาสตร์ป้องกันโรคในปศุสัตว์เป็นการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และโรคคอบวม และการถ่ายพยาธิและการกำจัดปรสิตในโคและกระบือ โดยมีสัตว์เข้ามารับบริการแสดงดัง

ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนสัตว์ปศุสัตว์ที่เข้ารับบริการในแต่ละตำบล

สถานที่ออกหน่วย	จำนวนโค	จำนวนกระบือ	จำนวนแพะ	รวม	วัคซีน FMD*	วัคซีน คอบวม	ถ่ายพยาธิ
ต.ห้วยแถลง	160	9	5	174	155	7	132
ต.เมืองพลับพลา	191	6	0	197	186	5	81
ต.หลุ่งตะเคียน	90	20	0	110	84	12	76
ต.หินดาด	95	23	0	118	106	21	97
ต.ตะโก	115	5	0	120	83	37	102
จิ้ว	226	12	0	238	165	11	182
กงรถ	91	5	0	96	91	91	83
สหกรณ์โคนม อ.พิมาย	208	0	0	208	0	0	56
รวม	1217	81	5	1303	911	185	850

*FMD, Foot and mouth disease

รูปที่ 22 แสดงการจับบังคับสัตว์ที่มาเข้ารับบริการ

รูปที่ 23 แสดงการซักประวัติและให้ความรู้ชาวบ้านที่เข้ามาใช้บริการ

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยใช้การบริหารวัคซีนโดยการฉีดเข้าชั้นใต้ผิวหนังและวัคซีนป้องกันโรคคอบวมโดยการฉีดเข้ากล้ามเนื้อ ปริมาณ 2 มิลลิลิตร และ 1 มิลลิลิตรต่อตัวตามลำดับ โดยวัคซีนป้องกันโรคคอบวมทำในกระป๋องเป็นหลัก

รูปที่ 24 แสดงการให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยเข้าทางใต้ผิวหนัง

การให้ยาถ่ายพยาธิและกำจัดปรสิตภายนอกทั้งการให้โดยการกินยาถ่ายพยาธิ albendazole ซึ่งมีฤทธิ์ต้านพยาธิตัวกลมขนาด 10 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และการให้ยา ivermectin ซึ่งมีฤทธิ์ต้านพยาธิตัวกลมและปรสิตภายนอก ด้วยการฉีดยาเข้าทางใต้ผิวหนัง (ivermectin) ขนาด 200 ไมโครกรัมต่อกิโลกรัม

รูปที่ 25 แสดงการให้ยาถ่ายพยาธิโดยการฉีดเข้าทางใต้ผิวหนัง (ivermectin)

รูปที่ 26 แสดงการให้ยาถ่ายพยาธิ (albendazole) โดยการกิน

นอกจากนี้การบริการด้านปศุสัตว์ได้ให้การตรวจวินิจฉัยโรคเบื้องต้น เช่น การตรวจตา การคลำตรวจ การล้วงตรวจ เก็บตัวอย่างเลือด และอุจจาระมาตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ และการรักษาโรค เช่น การทำแผล การจ่ายยาเพื่อรักษาโรคเบื้องต้นและการให้วิตามินเสริม พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางแก่เจ้าของสัตว์ในแง่ของการรักษาและเลี้ยงดู

รูปที่ 27 แสดงการเก็บเลือดเพื่อทำการตรวจสุขภาพ

รูปที่ 28 แสดงการล้วงตรวจทางระบบสืบพันธุ์ให้แก่สัตว์ที่มาเข้ารับบริการ

การตรวจตัวอย่างทางห้องปฏิบัติการสำหรับปศุสัตว์

โครงการสัตวแพทยจุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปีการศึกษา 2561 นี้ ได้เก็บตัวอย่างอุจจาระ เลือด และตัวอย่างแมลง ปรสิตรากจากโค กระบือและแพะ ระหว่างการออกหน่วยปศุสัตว์มาเพื่อตรวจวินิจฉัยโรค

การตรวจอุจจาระทางห้องปฏิบัติการในปศุสัตว์

การตรวจทางห้องปฏิบัติการของตัวอย่างอุจจาระจากสัตว์เคี้ยวเอื้องที่เข้ามาใช้บริการ รวมทั้งสิ้น 258 ตัวอย่าง แสดงดังตารางที่ 9 ประกอบด้วย 2 วิธี ได้แก่ (1) simple floatation technique และ (2) simple sedimentation technique โดยวิธี simple floatation technique เป็นการเพิ่มความไวในการตรวจหาไข่พยาธิที่ไม่มีฝาเปิด (operculum) หรือ โอโอซิสต์ (oocyst) ของโปรโตซัวบางชนิดที่มีความถ่วงจำเพาะ 1.10-1.20 กรัมต่อมิลลิลิตร ได้แก่ ไข่พยาธิตัวตืด และพยาธิตัวกลม โดยอาศัยหลักการของความถ่วงจำเพาะของน้ำเกลือที่มีความถ่วงจำเพาะสูงกว่าไข่พยาธิ ทำให้ไข่พยาธิลอยขึ้นมาติดบนแผ่น cover slide ส่วนการทำ simple sedimentation technique ใช้ในตรวจหาไข่พยาธิที่ไม่ลอย หรือมีความถ่วงจำเพาะสูง เช่น ไข่พยาธิใบไม้ในตับ (liver fluke egg) ไข่พยาธิใบไม้ในกระเพาะอาหาร (rumen fluke egg) และไข่พยาธิตัวตืดบางชนิด โดยใช้น้ำประปาเนื่องจากเป็นของเหลวที่มีความถ่วงจำเพาะต่ำ ทำให้ไข่ของพยาธิตกตะกอน

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนตัวอย่างอุจจาระที่ทำการเก็บทั้งหมดจากสัตว์ที่เข้ารับบริการในหน่วยบริการปศุสัตว์

ประเภทของสัตว์	โคเนื้อ	กระบือ	แพะ	รวม
จำนวนตัวอย่างอุจจาระ	245	11	2	258

ผลการตรวจตัวอย่างอุจจาระด้วยวิธี simple floatation technique และ simple sedimentation technique ไม่พบปรสิตจากตัวอย่างในอุจจาระแพะ ตัวอย่างอุจจาระของโคเนื้อจำนวน 245 ตัวอย่าง พบปรสิตในทางเดินอาหารชนิดเดียว จำนวน 79 ตัวอย่าง (32.24%) และพบปรสิตในทางเดินอาหารมากกว่า 1 ชนิด จำนวน 18 ตัวอย่าง (7.35%) โดยชนิดที่ของปรสิตที่พบในอุจจาระแสดงในตารางที่ 10 และ 11

ตารางที่ 10 แสดงผลการตรวจตัวอย่างอุจจาระจากโคเนื้อจำนวนทั้งหมด 245 ตัว แล้วพบไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารเพียงชนิดเดียว

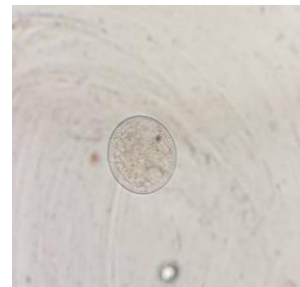
ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบเดี่ยว	จำนวนโค (ตัว)	คิดเป็นร้อยละ
Strongyle egg	58	23.67
Rumen fluke egg	3	1.22
<i>Trichuris</i> egg	1	0.40
Coccidia oocyst	6	2.45
<i>Buxtonella</i> cyst	10	4.08
<i>Moniezia</i> egg	1	0.40

รูปที่ 29 ไข่พยาธิ strongyle

รูปที่ 30 ไข่พยาธิ *Moniezia* egg

รูปที่ 31 *Buxtonella* cyst

ตารางที่ 11 แสดงผลการตรวจตัวอย่างอุจจาระจากโคเนื้อจำนวนทั้งหมด 245 ตัว แล้วพบไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่มากกว่า 1 ชนิด

ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบมากกว่า 1 ชนิด	จำนวนโค (ตัว)	คิดเป็นร้อยละ
Strongyle egg + <i>Buxtonella</i> cyst	6	2.45
Strongyle egg + Coccidia oocyst	5	2.04
Strongyloides egg + Coccidia oocyst	2	0.82
Coccidia oocyst + <i>Buxtonella</i> cyst	2	0.82
Strongyle egg + <i>Trichuris</i> egg	1	0.41
Strongyle egg + rumen fluke	1	0.41
Strongyle egg + strongyloides egg + Coccidia + <i>Moniezia</i> egg	1	0.41

จากการตรวจอุจจาระของกระป๋องจำนวน 11 ตัวอย่าง พบปรสิตในทางเดินอาหารชนิดเดียว จำนวน 1 ตัวอย่าง (9.09%) และพบปรสิตในทางเดินอาหารมากกว่า 1 ชนิด จำนวน 1 ตัวอย่าง (9.09%) แสดงในตารางที่ 12 และ 13

ตารางที่ 12 แสดงผลการตรวจตัวอย่างอุจจาระจากกระป๋องจำนวนทั้งหมด 11 ตัว แล้วพบไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารเพียงชนิดเดียว

ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบเดียว	จำนวนกระป๋อง (ตัว)	คิดเป็นร้อยละ
Strongyle egg	1	9.09

ตารางที่ 13 แสดงผลการตรวจตัวอย่างอุจจาระจากกระป๋องจำนวนทั้งหมด 11 ตัว แล้วพบไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารมากกว่า 1 ชนิด

ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบมากกว่า 1 ชนิด	จำนวนกระป๋อง (ตัว)	คิดเป็นร้อยละ
Strongyloides egg + coccidia oocyst + <i>Toxocara</i> egg	1	9.09

การตรวจเลือดทางห้องปฏิบัติการในปศุสัตว์

การตรวจทางห้องปฏิบัติการของตัวอย่างเลือด ประกอบด้วยการทำ thin blood smear เพื่อย้อมสี (Giemsa, Diff-quick หรือ Gram's stain) เพื่อหาความผิดปกติของเซลล์เม็ดเลือดและพยาธิในเลือด และ centrifugation method เพื่อแยกองค์ประกอบของเลือด หลักการของ thin blood smear คือใช้ในการนับจำนวนหรือดูลักษณะรูปร่าง (morphology) ของนิวเคลียส (nucleus) และไซโตพลาซึม (cytoplasm) ของเม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด รวมถึงการตรวจหาปรสิตในกระแสเลือด สำหรับการย้อมสี Giemsa ใช้เพื่อดูลักษณะของเม็ดเลือด และลักษณะของปรสิตที่ตรวจพบในกระแสเลือด ส่วนสี Diff-quick มีข้อดีคือ มีขั้นตอนในการย้อมที่รวดเร็ว ง่าย สามารถใช้ในภาคสนามได้ มักใช้เพื่อเป็นการ screening แต่มีข้อจำกัดคือ จะให้ลักษณะของเซลล์เม็ดเลือดที่ไม่ค่อยชัดเจน สำหรับการย้อม Gram's stain ใช้เพื่อดูลักษณะรูปร่าง และสีของแบคทีเรียชนิดต่าง ๆ

หลักการของ centrifugation method เพื่อใช้ดูค่าเม็ดเลือดแดงอัดแน่น (hematocrit) สีของพลาสมา (plasma) โดยใช้การปั่นเหวี่ยงด้วยเครื่อง centrifuge เพื่อให้เม็ดเลือดแดงมีการแยกตัวจากพลาสมา จากนั้นสามารถนำพลาสมา มาตรวจหาค่าโปรตีน (total protein) ด้วยเครื่อง refractometer โดยอาศัยหลักการหักเหของแสงผ่านของเหลว

จำนวนตัวอย่างเลือดที่เก็บได้จากโคเนื้อและกระป๋อง รวมทั้งหมด 39 ตัว โดยเป็นตัวอย่างจากโค 38 ตัว กระป๋อง 1 ตัว ผลการตรวจไม่พบตัวอย่างพยาธิในเลือดและพยาธิเม็ดเลือดจากตัวอย่างเลือดจากปศุสัตว์

กรณีศึกษาพิเศษของปศุสัตว์

1. โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth disease)

วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ จำนวน 6 คน ได้ออกปฏิบัติงานในหน่วยบริการสุขภาพปศุสัตว์ ณ ต.หลุ่งตะเคียน อ.ห้วยแถลง จ.นครราชสีมา พบกระบือจำนวน 3 ตัว มีอาการน้ำลายไหลมาก ไม่รับประทานอาหารมา 2 วัน จากการซักประวัติพบว่าเมื่อประมาณ 2 สัปดาห์ เจ้าของได้ซื้อโคมาจากตลาดนัดโคกระบือที่ จ. บุรีรัมย์ หลังจากซื้อมา 2 วันพบว่าที่โคที่ซื้อมาใหม่มีอาการไม่กินอาหาร มีไข้ และน้ำลายไหลเยอะ สงสัยว่าจะเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยจึงทำการแยกสัตว์ป่วยไว้ กระบือที่พบอาการทั้ง 2 ตัวอยู่ในบริเวณการเลี้ยงเดียวกันกับโคเนื้อที่มีอาการ แต่เมื่อทราบว่าเป็นโรคปากเท้าเปื่อยก็ได้ทำการแยกเลี้ยง หลังจากนั้น 2-3 วัน ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ ได้ไปพบและทำการแจ้งปศุสัตว์ หลังจากการออกปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานได้ให้ความรู้แก่เจ้าของสัตว์ถึงความสำคัญของโรคปากและเท้าเปื่อย วิธีการป้องกัน การปฏิบัติตัว เช่น การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในบริเวณคอก และการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อบนยานพาหนะ เป็นต้น ตลอดจนการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อที่มีการปนเปื้อนมากับผู้ปฏิบัติงาน และพักการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานที่สัมผัสเชื้อในหน่วยบริการปศุสัตว์เป็นเวลา 3 วัน นอกจากนี้ยังได้มีการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีการสืบสวนโรคโดยเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ต่อไป

รูปที่ 32 กระบือแสดงอาการน้ำลายไหลมากกว่าปกติ

2. การผ่าตัดแก้ไขภาวะขาตกในโคเนื้อ

จากการออกหน่วยได้มีการพบโคเพศเมียพบอาการเดินแล้วขากระตุกและเดินเหยียดขาหลังด้านขวา เมื่อวินิจฉัยได้แล้วว่าโคมีอาการของโรคขาตก ภาวะขาตกเกิดจากกล้ามเนื้อตึง medial patellar ligament ไปคล้องเหนือ trochlear ridge ทำให้โคเดินผิดปกติเป็นลักษณะขาเหยียด เดินลากและกระตุกเข้า ทางเราจึงได้ทำวางแผนทำการผ่าตัดเพื่อแก้ไขโดยใช้วิธี medial patellar ligament desmotomy ทำการวางยาสลบด้วย xylazine 0.3 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม โดยบริหารยาด้วยการฉีดเข้าทางกล้ามเนื้อ จากนั้นวางยาสลบ (local anesthetics) โดยใช้ 2% lidocaine ฉีดเป็นรูปพัด (fan shape infiltration) ที่ใต้ผิวหนังในบริเวณจะทำการผ่าตัด ทำการให้ยาลดอาการปวดด้วย phenylbutazone ขนาด 4 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม เข้าทางหลอดเลือดดำ และให้ยาปฏิชีวนะ amoxicillin ขนาด 6 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ทางกล้ามเนื้อ เริ่มการผ่าตัดโดยกรีดผิวหนัง จากนั้นหาเอ็นกล้ามเนื้อ medial patellar ligament จากนั้นตัดเอ็นกล้ามเนื้อ (tenotomy) จากหลังไปหน้าใกล้ tibial tuberosity จากนั้นทำการเย็บกลับ โดยส่วนมากโคมักจะสามารยยืนขึ้นแล้วเดินได้ปกติทันทีหลังจากการผ่าตัด

รูปที่ 33 การผ่าตัดแก้ไขภาวะขาตก

3. การผ่าตัดแก้ไขภาวะไส้เลื่อนสะดือในโคเนื้อ

ในการออกให้บริการทางด้านปศุสัตว์ พบว่ามีกรณีลูกโคเพศเมีย อายุ 2 เดือน มีภาวะไส้เลื่อนสะดือ ซึ่งมีประวัติแม่เสียชีวิตหลังจากคลอด จึงได้นำมาทำการผ่าตัดแก้ไขภาวะไส้เลื่อนสะดือให้กับลูกโคเพศเมีย ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2561 จึงทำการตรวจร่างกายเบื้องต้นและเตรียมวางยาซึม โดยใช้ xylazine ขนาด 0.1 มิลลิกรัม/กิโลกรัม และทำการ local anaesthesia ด้วย 2% lidocaine เป็นแนวยาวทั้งสองข้างของแนวผ่าตัด จากนั้นทำการกรีดเปิดชั้นผิวหนังและแยกผิวหนังออกจากถุงไส้เลื่อน โดยพบว่าภายในถุงไส้เลื่อนเป็นส่วนของ omental fat จึงทำการผูกตัดถุงไส้เลื่อนบางส่วน และดันถุงไส้เลื่อนกลับเข้าในช่องท้อง จากนั้นจึงเย็บปิดขอบของไส้เลื่อนสะดือแบบ overlapping และเย็บชั้นผิวหนังด้วย horizontal mattress และทำการเย็บ stent ปิดทับแผล จากนั้นทำการฉีดยาปฏิชีวนะ amoxicillin ขนาด 6 มิลลิกรัม/กิโลกรัม และฉีดยาต้านการอักเสบ phenylbutazone ขนาด 4 มิลลิกรัม/กิโลกรัม และแนะนำให้ไปตัดไหมโดยทีมงานปศุสัตว์

รูปที่ 34 แสดงลูกโคเพศเมียที่มาเข้ารับบริการ

รูปที่ 35 แสดงแผลผ่าตัดที่ทำการแก้ไขภาวะไส้เลื่อนแล้ว

รายงานผลการตรวจเลือดและอุจจาระจากฟาร์มโคนมจำนวน 7 ฟาร์มในอำเภอพิมาย ในแต่ละช่วงอายุ

บทนำ

เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปรสิตต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการเลี้ยงปศุสัตว์จำพวกสัตว์เคี้ยวเอื้องเป็นจำนวนมาก โดยอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมเพื่อการอุตสาหกรรมอย่างหนาแน่น ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของปรสิตทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวได้โดยง่าย โรคปรสิตในทางเดินอาหารและปรสิตในเลือดถือเป็นโรคพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งในการเลี้ยงโคนมโดยส่งผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์ รวมถึงก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพยาธิในทางเดินอาหารและปรสิตในเลือดทำให้สัตว์มีผลผลิตต่ำลงทำให้รายได้ลดต่ำลงและเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเพิ่มขึ้น โดยโคที่ติดเชื้ออาจแสดงอาการหรือไม่แสดงอาการก็ได้ ซึ่งโคที่ไม่แสดงอาการป่วยอาจมีบทบาทเป็นพาหะของโรคและสามารถแพร่กระจายโรคไปสู่โคตัวอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง โคในแต่ละช่วงอายุจะมีความไวต่อการติดปรสิตต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าโรคปรสิตต่าง ๆ สามารถก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ หากไม่มีการป้องกันและควบคุมโรค ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อรายงานผลการตรวจปรสิตในทางเดินอาหารและปรสิตในเลือดของโคนมในฟาร์มสมาชิกสหกรณ์โคนมพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนจัดการแก้ไขปัญหาควบคุม และป้องกันการระบาดของโรคในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

วัสดุและวิธีการศึกษา

1. ฟาร์มโคนม โคนมและช่วงอายุ

พื้นที่ที่ทำการศึกษาฟาร์มโคนมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมพิมายจำนวน 7 ฟาร์ม ประกอบด้วยฟาร์มขนาดใหญ่ 1 ฟาร์ม และฟาร์มเกษตรกรขนาดกลาง 6 ฟาร์ม ในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งโคนมออกเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่ อายุต่ำกว่า 6 เดือน อายุระหว่าง 6-12 เดือน อายุ 12-24 เดือน และแม่โคหรือโคที่อายุ 2 ปีขึ้นไป โดยได้ทำการเก็บตัวอย่างเลือดจากใบหูโคเพื่อทำการตรวจหาพยาธิในเลือดและเก็บตัวอย่างอุจจาระเพื่อตรวจหาไข่พยาธิในระบบทางเดินอาหารจากโคนมในแต่ละช่วงอายุ ช่วงอายุละ 5 ตัวอย่าง

2. ตัวอย่างเลือด

เก็บตัวอย่างเลือดจากหลอดเลือดบริเวณใบหู โดยใช้หลอดฉีดยาและหัวเข็มเบอร์ 18 ความยาว 1 นิ้ว และทำการหยดเลือดลงบนสไลด์แก้วเพื่อทำ thin blood smear และทำการย้อมสีด้วยวิธี Giemsa straining โดยจำนวนตัวอย่างเลือดที่ทำการเก็บตามช่วงอายุทั้งหมด 4 ช่วงดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว จากนั้นทำการตรวจหาพยาธิในเลือดและในเซลล์เม็ดเลือดโดยใช้กล้องจุลทรรศน์ สังเกตภายใต้กล้องจุลทรรศน์ กำลังขยาย 100-1,000 เท่า

3. ตัวอย่างอุจจาระ

เก็บอุจจาระจากโคด้วยวิธีการล้วงเก็บจากช่องทวารหนักปริมาณอย่างน้อย 1 ช้อนโต๊ะ แล้วนำมาตรวจหาปรสิต ประกอบด้วย ไข่พยาธิและโปรโตซัว ด้วยวิธี simple floatation และ simple sedimentation สังเกตภายใต้กล้องจุลทรรศน์กำลังขยาย 100-400 เท่า แล้วบันทึกผลแบ่งตามช่วงอายุทั้ง 4 ช่วงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ผลและวิจารณ์ผลการศึกษา

จากการเก็บตัวอย่างเลือดและอุจจาระโคนมจากฟาร์มโคนมจำนวน 7 ฟาร์มในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ตัวอย่างเลือดจำนวนทั้งหมด 178 ตัวอย่าง และตัวอย่างอุจจาระจำนวน 178 ตัวอย่าง ซึ่งแบ่งชนิดและจำนวนตัวอย่างตามช่วงอายุแสดงดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนตัวอย่างเลือดและอุจจาระตามช่วงอายุโคนม

ชนิดตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่างตามช่วงอายุโค				รวม
	< 6 เดือน	6-12 เดือน	12-24 เดือน	>2ปี	
เลือด	44	39	48	47	178
อุจจาระ	44	39	48	47	178

จากการตรวจตัวอย่างเลือดโคพยาธิในเลือดเป็นโปรโตซัวชนิด *Trypanosoma evansi* จำนวน 2 ตัวอย่าง และโปรโตซัวในเม็ดเลือดชนิด *Theileria* sp. จำนวน 1 ตัวอย่าง ในฟาร์มและช่วงอายุของโคใน

ตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงผลการตรวจพยาธิเม็ดเลือดตามช่วงอายุโค

ฟาร์ม	ช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน	ช่วงอายุระหว่าง 6-12 เดือน	ช่วงอายุ 1-2 ปี	ช่วงอายุมากกว่า 2 ปี	รวม
1	0/4	0/5	0/5	0/5	0/19
2	0/4	-	0/7	0/7	0/18
3	0/5	0/4	0/5	0/5	0/19
4	0/20	<i>Trypanosoma</i> <i>evansi</i> (1/17) <i>Theileria</i> spp. (1/17)	0/15	0/15	2/67
5	0/6	0/5	0/5	<i>Trypanosoma</i> <i>evansi</i> (1/5)	1/21
6	0/1	0/4	0/5	0/5	0/15
7	0/4	0/4	0/6	0/5	0/19
รวม	0/44	2/39	0/48	1/47	3/178

ผลการตรวจพยาธิเม็ดเลือดจากฟาร์มทั้งหมด 7 ฟาร์ม พบผลบวกจำนวน 3 ตัวจากทั้งสิ้น 178 ตัว คิดเป็นร้อยละ 1.68 ของโคทั้งหมด พบการติดเชื้อพยาธิในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน 6 – 12 เดือน 12 – 24 เดือน และมากกว่า 2 ปีเป็นร้อยละ 0 (0/44) 5.13 (2/39) 0 (0/48) และ 2.12 (1/47) ตามลำดับ โดยพยาธิที่พบมี 2 ชนิด คือ *Trypanosoma evansi* และ *Theileria* spp. ซึ่งพยาธิในเลือดเหล่านี้เป็นตัวการสำคัญที่สร้างความเสียหายต่อสุขภาพของโคและความสูญเสียเศรษฐกิจ

Trypanosoma evansi เป็นสาเหตุของโรค Trypanosomiasis ที่มีความสำคัญในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมโดยเชื้อจะอาศัยอยู่ในเลือดหรือน้ำเหลืองทำให้เกิดการสูญเสียจากการแท้งและการผสมไม่ติด (อัมพวัน และคณะ, 2530; Luckins, 1998a; Juyal, 2011) นอกจากการติดต่อกันจากสัตว์ไปสู่สัตว์แล้วยังมีรายงานการติดต่อกันจากสัตว์สู่คนใน ประเทศเวียดนามอีกด้วย (Van Chau et al., 2016) โรคนี้มีเห็บแมลง (Tabanus spp.) เป็นพาหะสำคัญในการแพร่เชื้อแบบ mechanical transmission คือ ดูดเลือดที่มีเชื้อนี้จากสัตว์ตัวหนึ่ง ถ่ายทอดไปยังสัตว์อีกตัวหนึ่งโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงของเชื้อในตัวเห็บแมลง ลักษณะการดูดเลือดของเห็บแมลงเป็นแบบเปลี่ยนโฮสต์ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะดูดเลือดอิ่มทำให้แพร่เชื้อได้ง่าย จึงพบการระบาดของเชื้อในช่วงฤดูฝนและต้นฤดูหนาวที่มีปริมาณของเห็บแมลงชุม (Juyal, 2011) นอกจากเห็บแมลงแล้ว แมลงดูดเลือดอื่นๆ ก็สามารถเป็นพาหะได้ เช่น *Stomoxys* spp. (แมลงวันคอก) (Baldacchino et al., 2013) *Lyperosia* spp. (แมลงวันควาย) และ *Haematopota* spp. แต่ไม่มีความสำคัญมากนัก เนื่องจาก ลักษณะการดูดเลือดเป็นการดูดเลือดจากสัตว์ตัวเดียวต่อมื้อ (Luckins, 1998) จึงไม่มีการถ่ายเชื้อไปสู่สัตว์อื่นได้มากเท่าเห็บแมลง เมื่อโคติดเชื้อมักแสดงอาการหรือถ้าติดเชื้อแบบเรื้อรังจะมีไข้ โลหิตจาง แท้ง น้ำหนักลด รอบการเป็นสัดผิดปกติ ตัวแข็ง ขาแข็ง เยื่อเมือกขาวอักเสบ บวม น้ำ เปื่ออาหาร ท้องเสีย น้ำนมลด และตาย (Lang, 2001; Desquesnes et al., 2013) โดยอาการของโรคไม่มีความจำเพาะอาจสับสนกับโรคอื่น ๆ เช่น โรคบาบีซิโอซิส (Babesiosis) โรคอะนาพลาสโมซิส (Anaplasmosis) โรคคอบวม (Hemorrhagic septicemia) โรคไข้สามวัน (Ephemeral fever) โรคแท้งติดต่อหรือบรูเซลเลซิส (brucellosis) เป็นต้น ประกอบกับสถานที่เกิดโรคอยู่ห่างไกลจากห้องปฏิบัติการ การเก็บตัวอย่างเลือดส่งตรวจอาจทำให้เชื้อตายระหว่างการส่งตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ตรวจมีราคาแพงและใช้ระยะเวลาในการตรวจนานพอสมควร ทำให้ไม่สามารถกำจัดโรคได้หมดสิ้น ยังคงมีเชื้อแฝงตัวอยู่ในร่างกายสัตว์พร้อมที่จะทำอันตรายต่อสัตว์ได้เมื่อสัตว์เกิดความเครียด และเชื่อมีการเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงทำให้พบว่าโรคยังคงเป็นปัญหาวนเวียนอยู่ในประเทศไทย ปัจจุบันการรักษาโรคนี้มียาเพียงชนิดเดียวคือ diminazine aceturate (Berenil®) ขนาด 3.5-5 มก./น้ำหนักตัว 1 กก. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อเพียงครั้งเดียว ซึ่งการควบคุมโรคให้ได้ผลดีนั้น นอกจากจะรักษาตัวป่วยแล้ว ต้องรักษาสัตว์ในฝูงทั้งหมดรวมทั้งสัตว์ชนิดอื่นที่สามารถติดเชื้อนี้และเลี้ยงในบริเวณใกล้เคียง แม้ว่าจะตรวจพบหรือไม่พบเชื้อก็ตาม โดยใช้การฉีดยารักษาตัวที่ตรวจพบเชื้อให้เร็วที่สุด รวมทั้งตัวที่ให้ผลบวกทางซีรั่มวิทยาไปพร้อมๆกันให้มากที่สุด เพื่อป้องกันการติดเชื้อซ้ำจากตัวที่ยังไม่ได้ทำการรักษา (Lun et al., 1993)

เชื้อโปรโตซัวไทเลเรีย (*Theileria* spp.) ที่เป็นสาเหตุของโรค Theileriosis นั้นอาศัยอยู่ในเลือดและน้ำเหลือง ตัวเชื้อมีขนาดเล็กมาก และมีหลายรูปร่างแตกต่างกันไป เช่น กลม รูปไข่ รูปสัญลักษณ์ค้อมมา หรือ

รูปเรียวยาว ติดต่อผ่านทางน้ำลายของเห็บ โดยทั่วไปโคที่มีเชื้อไทเลเรียอยู่ในตัวมักไม่แสดงอาการป่วยเด่นชัด (Subclinical) ในโคที่เป็นโรคชนิดเฉียบพลันส่วนมากจะมีอาการโลหิตจาง อ่อนเพลีย น้ำนมลด สำหรับในโคนมพันธุ์แท้ อาการที่พบคือ โลหิตจางอย่างรุนแรง เบื่ออาหาร ไข้สูง และน้ำหนักรีด ในปัจจุบันยังไม่มียาที่จะใช้รักษาได้ผลดี แต่อาจใช้ยาในกลุ่มเตตราไซคลิน (tetracycline) รักษาเช่นเดียวกับการรักษาโรคอะนาพลาสโมซิสก็ได้

ตัวอย่างอุจจาระของโคจำนวน 178 ตัวอย่าง จากฟาร์มทั้งหมดจำนวน 7 ฟาร์ม พบว่าฟาร์มที่ 1 พบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุ 6 – 12 เดือน คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) ฟาร์มที่ 2 พบซิสต์ (cyst) ของเชื้อ *Buxtonella* ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน และอายุมากกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4) และร้อยละ 28 (2/7) ตามลำดับ พบไข่พยาธิ strongyle ในโคช่วงอายุ 12 – 24 เดือน คิดเป็นร้อยละ 14 (1/7) พบไข่พยาธิ *Moniezia benedeni* ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน และอายุมากกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4) และ 28 (2/7) ตามลำดับ และพบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุ 12 – 24 เดือน ที่เป็นการติดเชื้อชนิดเดียว คิดเป็นร้อยละ 28 (2/7) นอกจากนี้ยังพบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ที่เป็นการติดเชื้อร่วมกับไข่พยาธิ *M. benedeni* และไข่พยาธิ strongyle คิดเป็นร้อยละ 28 (2/7) และ 14 (1/7) ตามลำดับ ฟาร์มที่ 3 พบซิสต์ของเชื้อ *Buxtonella* ในโคช่วงอายุมากกว่า 2 ปี ที่เป็นการติดเชื้อชนิดเดียว คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) และที่เป็นการติดเชื้อร่วมกับไข่พยาธิ strongyle ในโคช่วงอายุมากกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) พบไข่พยาธิ strongyle ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน และช่วงอายุ 12 – 24 เดือน ที่เป็นการติดเชื้อชนิดเดียว คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) และ 20 (1/5) พบไข่พยาธิ strongyle ที่เป็นการติดเชื้อร่วมกับโอโอซิส (oocyst) ของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุ 6 – 12 เดือน และช่วงอายุ 12 – 24 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4) และ 20 (1/5) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบการติดเชื้อร่วมกับไข่พยาธิ *M. benedeni* ในโคช่วงอายุ 12 – 24 เดือน คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) ฟาร์มที่ 4 พบซิสต์ของเชื้อ *Buxtonella* ในโคช่วงอายุ 6 – 12 เดือน และช่วงอายุมากกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 5 (1/17) และร้อยละ 20 (3/15) ตามลำดับ พบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน 6 – 12 เดือน และ 12 – 24 เดือน คิดเป็นร้อยละ 10 (2/20) 17 (3/17) และร้อยละ 40 (6/15) ตามลำดับ ฟาร์มที่ 5 พบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุ 6 – 12 เดือน คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) พบไข่พยาธิ strongyle ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน และช่วงอายุ 6 – 12 เดือน คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) และ 20 (1/5) ตามลำดับ ฟาร์มที่ 6 พบไข่พยาธิใบไม้ในกระเพาะหมัก ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 100 (1/1) พบไข่พยาธิ *M. benedeni* ในโคช่วงอายุมากกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 (1/5) พบโอโอซิสของเชื้อบิด *coccidia* ในโคช่วงอายุ 6 – 12 เดือน และช่วงอายุ 12 – 24 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4) และ 20 (1/5) ตามลำดับ ฟาร์มที่ 7 พบไข่พยาธิ strongyle ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4) พบซิสต์ของเชื้อ *Buxtonella* ในโคช่วงอายุน้อยกว่า 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (1/4)

ตารางที่ 16 แสดงผลการตรวจพยาธิทางเดินอาหารตามช่วงอายุโค

ฟาร์ม	น้อยกว่า 6 เดือน		6 – 12 เดือน		12 – 24 เดือน		มากกว่า 2 ปี	
	ติดเชื้อชนิดเดียว	ติดเชื้อร่วมกัน หลายชนิด	ติดเชื้อชนิดเดียว	ติดเชื้อร่วมกัน หลายชนิด	ติดเชื้อชนิด เดียว	ติดเชื้อร่วมกันหลาย ชนิด	ติดเชื้อชนิดเดียว	ติดเชื้อร่วมกันหลาย ชนิด
1	0/5		Coccidia oocyst (1/5)		0/5		0/5	
2	<i>Buxtonella</i> cyst (1/4), <i>Moniezia benedeni</i> (1/4)		N/A		Coccidia oocyst (2/7), Strongyle egg (1/7)	Coccidia oocyst & <i>M. benedeni</i> (2/7) Coccidia oocyst & Strongyle egg (1/7)	<i>Moniezia benedeni</i> (2/7), <i>Buxtonella</i> cyst (1/7)	
3	Strongyle egg (1/5)			Strongyle egg & Coccidia oocyst (1/4)	Strongyle egg (2/5)	Strongyle egg & Coccidia oocyst (1/5) Strongyle egg & <i>M. benedeni</i> (1/5)	Strongyle egg (1/5), <i>Buxtonella</i> cyst (1/5)	Strongyle egg & <i>Buxtonella</i> cyst (1/5)
4,5,6	Coccidia oocyst (2/20)		Coccidia oocyst (3/17), <i>Buxtonella</i> (1/17)		Coccidia oocyst (6/15)		<i>Buxtonella</i> cyst (3/15)	

ตารางที่ 16 แสดงผลการตรวจพยาธิทางเดินอาหารตามช่วงอายุโค (ต่อ)

ฟาร์ม	น้อยกว่า 6 เดือน		6 – 12 เดือน		12 – 24 เดือน		มากกว่า 2 ปี	
	ติดเชื้ชนิดเดียว	ติดเชื้ร่วมกัน หลายชนิด	ติดเชื้ชนิดเดียว	ติดเชื้ร่วมกัน หลายชนิด	ติดเชื้ชนิด เดียว	ติดเชื้ร่วมกันหลาย ชนิด	ติดเชื้ชนิดเดียว	ติดเชื้ร่วมกันหลาย ชนิด
7	Strongyle egg (1/5)		Strongyle egg (1/5) Coccidia oocyst (1/5)		0/5		0/5	
8	Rumen fluke (1/1)		Coccidia oocyst (1/4)		Coccidia oocyst (1/5)		<i>Monezia benedeni</i> (1/5)	
9	Strongyle egg (1/4) <i>Buxtonella</i> (1/4)		0/4		0/5		0/5	

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ปรสิตภายในทางเดินอาหารของโคนมที่พบส่วนมากเป็นโปรโตซัวจำพวกบิด และ *Buxtonella* sp. ซึ่งอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดพยาธิสภาพเกิดขึ้นกับโค เนื่องจากสามารถตรวจพบเชื้อเหล่านี้ได้ในทางเดินอาหารของโคอยู่แล้ว ทั้งนี้อาจทำให้โคแสดงอาการหรือไม่แสดงอาการก็ได้ขึ้นกับปริมาณของเชื้อที่มีอยู่ ดังนั้นการที่จะวินิจฉัยว่าเชื่อดังที่กล่าวมาเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดโรคในโคขึ้นได้หรือไม่ จำเป็นต้องทำการตรวจประเมินอาการแสดงออกของโรค (Ganai, Paveen and Ahamed, 2013) ร่วมกับปริมาณเชื้อที่พบในอุจจาระประกอบกัน

สำหรับการพบปรสิตจำพวกพยาธิในทางเดินอาหาร สามารถตรวจพบได้ทั้งฟาร์มที่มีโปรแกรมการถ่ายพยาธิสม่ำเสมอและฟาร์มที่ไม่มีโปรแกรม ทั้งนี้เหตุการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัย เช่น โปรแกรมการถ่ายพยาธิขาดประสิทธิภาพ ระยะเวลาในการใช้ยาไม่ครอบคลุมวงจรชีวิตของพยาธิ หรือ อาจเกิดภาวะดื้อยาถ่าย (Sutherland and Leathwick, 2011) พยาธิขึ้นภายในฟาร์ม ทั้งนี้โดยส่วนมากมักเกิดขึ้นจากการใช้ยาถ่ายพยาธิอย่างผิดวิธี นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากขาดประสิทธิภาพในการจัดการฟาร์ม (Corwin and Randle, 2006; Tyler, 2000) เช่น ความสะอาดของโรงเรือน การจัดการมูล การจัดการน้ำและอาหาร เนื่องจากพยาธิเหล่านี้ติดต่อได้ผ่านทาง การกินอาหารหรือน้ำที่ปนเปื้อนอุจจาระที่มีไข่พยาธิ (ทัศนีย์และคณะ, 2539) ดังนั้นในการควบคุมปรสิตจำพวกพยาธิทางเดินอาหารของโคจำเป็นต้องมีโปรแกรมการถ่ายพยาธิที่มีประสิทธิภาพร่วมกับการจัดการฟาร์มที่เหมาะสม

ผลการสำรวจเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทได้ทำการสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 240 คน ด้วยการทำแบบสอบถาม ได้ผลการสำรวจดังนี้

1. ท่านคิดว่าการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยงจำเป็นหรือไม่

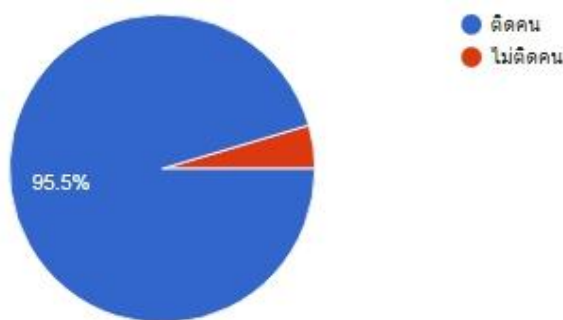
ประชาชนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 96.3 คิดว่าการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเป็นสิ่งที่จำเป็น และอีก ร้อยละ 3.7 คิดว่าไม่จำเป็นต้องทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยง แสดงให้เห็นว่าประชาชนในอำเภอห้วยแถลงโดยส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และมีความตระหนักรู้ว่าจำเป็นต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สัตว์ที่ตนเลี้ยง

รูปที่ 36 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยงจำเป็นหรือไม่

2. ท่านคิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสู่คนได้หรือไม่

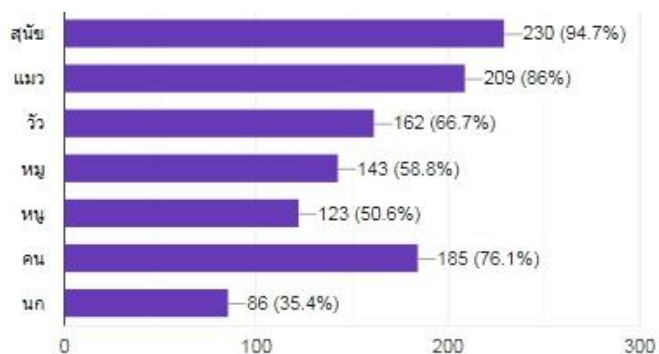
ประชาชนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 95.5 คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสู่คนได้ และอีกร้อยละ 4.5 คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าไม่สามารถติดต่อสู่คนได้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสู่คนได้ แต่มีประชาชนบางส่วนยังคิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าไม่สามารถติดต่อสู่คน ดังนั้นควรที่จะมีการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า เช่น การทำแผ่นพับให้ความรู้ ติดโปสเตอร์ตามสถานที่ราชการ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งเป็นโรคที่ทำให้เสียชีวิต

รูปที่ 37 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสู่คนได้หรือไม่

3. ท่านทราบหรือไม่ว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสัตว์ชนิดใดได้บ้าง (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

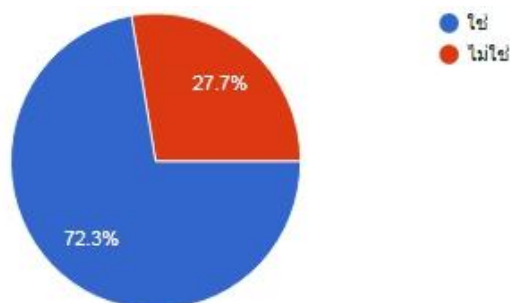
ประชาชนรับรู้ว่โรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสู่สุนัขได้คิดเป็นร้อยละ 94.7 รองลงมาคือแมวคิดเป็นร้อยละ 86.6 คนคิดเป็นร้อยละ 76.1 หนูคิดเป็นร้อยละ 76.1 วัวคิดเป็นร้อยละ 66.7 หมูคิดเป็นร้อยละ 58.8 และนกคิดเป็นร้อยละ 35.4 ตามลำดับแสดงให้เห้นว่ามีประชาชนบางกลุ่มในพื้นที่คิดเป็น 35.4% ยังมีความเข้าใจผิดว่าโรคพิษสุนัขบ้านั้นสามารถติดต่อไปยังนกได้ สะท้อนให้เห็นถึงมีประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้และความเข้าใจต่อโรคนี้ที่ติดต่อเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเท่านั้น

รูปที่ 38 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าทราบหรือไม่ว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อสัตว์ชนิดใดได้บ้าง

4. ท่านคิดว่าสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะต้องมีอาการดุร้ายทุกตัวหรือไม่

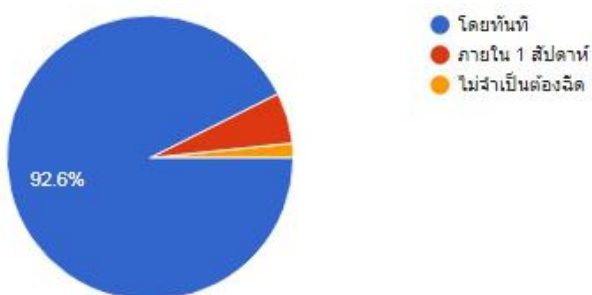
ประชาชนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 73.3 คิดว่าสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะต้องมีอาการดุร้ายทุกตัว และอีกร้อยละ 27.1 คิดว่าสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าไม่จำเป็นต้องมีอาการดุร้ายทุกตัว ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้าไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรมีการให้ความรู้กับประชาชนภายในพื้นที่เกี่ยวกับอาการของสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าไม่จำเป็นต้องแสดงอาการดุร้ายทุกตัว

รูปที่ 39 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะต้องมีอาการดุร้ายทุกตัวหรือไม่

5. หากท่านถูกสุนัขหรือแมวกัดข่วนแล้วจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อใด

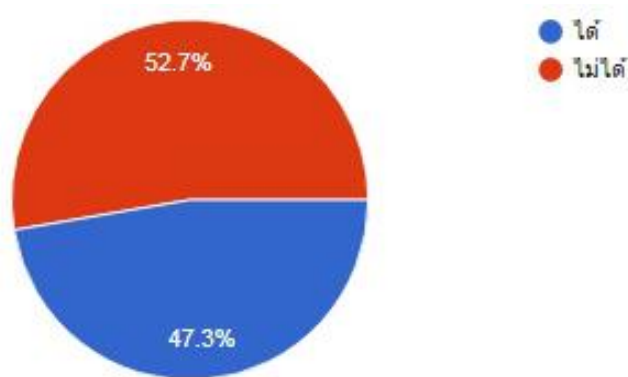
ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าหากถูกสุนัขหรือแมวกัดข่วนแล้วจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโดยทันทีคิดเป็นร้อยละ 92.5 แต่ยังมีประชาชนอีกร้อยละ 7.4 ที่เข้าใจผิดโดยคิดว่าหากถูกสุนัขหรือแมวกัดข่วนแล้วจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันภายใน 1 อาทิตย์หรือไม่จำเป็น จึงควรให้ความรู้ชาวบ้านว่าเมื่อถูกสุนัขหรือแมวกัดข่วนจะต้องทำวัคซีนโดยทันที เพราะเชื้อไวรัสต้องใช้เวลาในการเข้าสู่เซลล์ประสาท และเราไม่สามารถรู้ได้ว่าตำแหน่งที่ได้รับเชื้อใกล้กับเส้นประสาทมากน้อยเพียงใด ดังนั้นจึงควรรีบไปกระตุ้นภูมิคุ้มกันให้เร็วที่สุด

รูปที่ 40 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าหากคนถูกสุนัขหรือแมวกัดข่วนแล้วจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อใด

6. ท่านคิดว่าโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อแสดงอาการแล้วสามารถรักษาได้หรือไม่

ผลพบว่าประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อแสดงอาการแล้วไม่สามารถรักษาได้ คิดเป็นร้อยละ 52.3 และอีกส่วนหนึ่งเข้าใจผิดร้อยละ 47.3 ว่าโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อแสดงอาการแล้วสามารถรักษาได้ ดังนั้นควรให้ความรู้แก่ประชาชนว่าเมื่อเป็นโรคพิษสุนัขบ้าแล้วไม่สามารถรักษาได้

รูปที่ 41 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าคนคิดว่าโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อแสดงอาการแล้วสามารถรักษาได้หรือไม่

7. ท่านทราบหรือไม่ว่าโรคพิษสุนัขบ้าติดต่อได้ทางใดบ้าง (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ผลพบว่าประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อได้ทางการกัด คิดเป็นร้อยละ 97.5 คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อได้ทางการข่วน คิดเป็นร้อยละ 77.3 และคิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าสามารถติดต่อได้ทางการรับประทานเนื้อสัตว์ที่ติดโรค คิดเป็นร้อยละ 47.5 ดังนั้นควรให้ความรู้ประชาชนว่าโรคนี้สามารถติดต่อได้ทั้ง 3 ทาง

รูปที่ 42 แสดงร้อยละของคนที่ตอบคำถามว่าทราบหรือไม่ว่าโรคพิษสุนัขบ้าติดต่อได้ทางใดบ้าง

การศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการเกิดพยาธิในทางเดินอาหารของโคและกระบือ ในพื้นที่อำเภอ ห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

บทนำ

พยาธิในทางเดินอาหาร ถือเป็นหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการสูญเสียทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพ การผลิตของสัตว์เคี้ยวเอื้อง เนื่องจากทำให้โคและกระบือกินอาหารได้ลดลง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการนำสารอาหารไปใช้ได้ลดลงตามมา พยาธิบางชนิดสามารถทำให้โคและกระบือเสียชีวิต การควบคุมพยาธิในพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีความจำเพาะของพื้นที่นั้น ๆ เช่น ชนิดของพยาธิที่พบ ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรค โดยในปีนี้โครงการสัตว์แพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทได้มีการเปลี่ยนสถานที่ออกหน่วยมาเป็นอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เป็นครั้งแรก ดังนั้นคณะนิสิตสัตวแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาชนิดของพยาธิในทางเดินอาหารของโคและกระบือในพื้นที่ที่มีการแพร่กระจายอยู่ โดยได้เก็บตัวอย่างอุจจาระโคอย่างน้อย 1 ตัวอย่างต่อ 1 ครัวเรือน มาเพื่อติดตามผลและนำมาเป็น ข้อมูลในการวางแผนป้องกันที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัสดุและวิธีการ

ทำการเก็บตัวอย่างอุจจาระจากโคเนื้อทั้งหมดและกระบือทั้งหมด 247 ตัว ที่เข้ารับบริการที่จุดออกหน่วยในพื้นที่อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 1 - 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยทำการเก็บตัวอย่างแบบสุ่ม (randomized sampling) โดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (non-probability sample) จากนั้นได้ทำการเก็บข้อมูลจากเจ้าของสัตว์เกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการติดพยาธิภายในทางเดินอาหาร ได้แก่ โอกาสที่โคกระบือจะมีการสัมผัสกับสัตว์นอกฝูง แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงโคและกระบือและความถี่ในการถ่ายพยาธิ เป็นต้น

ตัวอย่างอุจจาระถูกนำมาตรวจหาไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารด้วยวิธี simple floatation technique และ simple sedimentation technique แล้วจึงนำมาส่องตรวจหาไข่พยาธิและปรสิตภายใต้กล้องจุลทรรศน์ กำลังขยาย 100-400 เท่า ทำการวิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนาเป็นร้อยละของการพบปรสิตชนิดเดียวในทางเดินอาหารของโคและกระบือ ร้อยละของการติดพยาธิในทางเดินอาหารร่วมกันมากกว่าหนึ่งชนิดในทางเดินอาหารของโคและกระบือ และตารางความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงกับการติดพยาธิในทางเดินอาหาร

ตารางที่ 17 แสดงตารางร้อยละของการติดพยาธิชนิดเดียวในทางเดินอาหารของโคและกระบือ

ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบชนิดเดียว	จำนวนโคและกระบือ (247 ตัว)	ร้อยละที่พบ
Strongyle egg	59	23.89
Rumen fluke egg	3	1.21
<i>Trichuris</i> egg	1	0.40
Coccidia oocyst	6	2.43
<i>Buxtonella</i> cyst	10	4.05
<i>Moniezia</i> egg	1	0.40

ตารางที่ 18 แสดงร้อยละของการติดพยาธิในทางเดินอาหารร่วมกันมากกว่าหนึ่งชนิดในทางเดินอาหารของโคและกระบือ

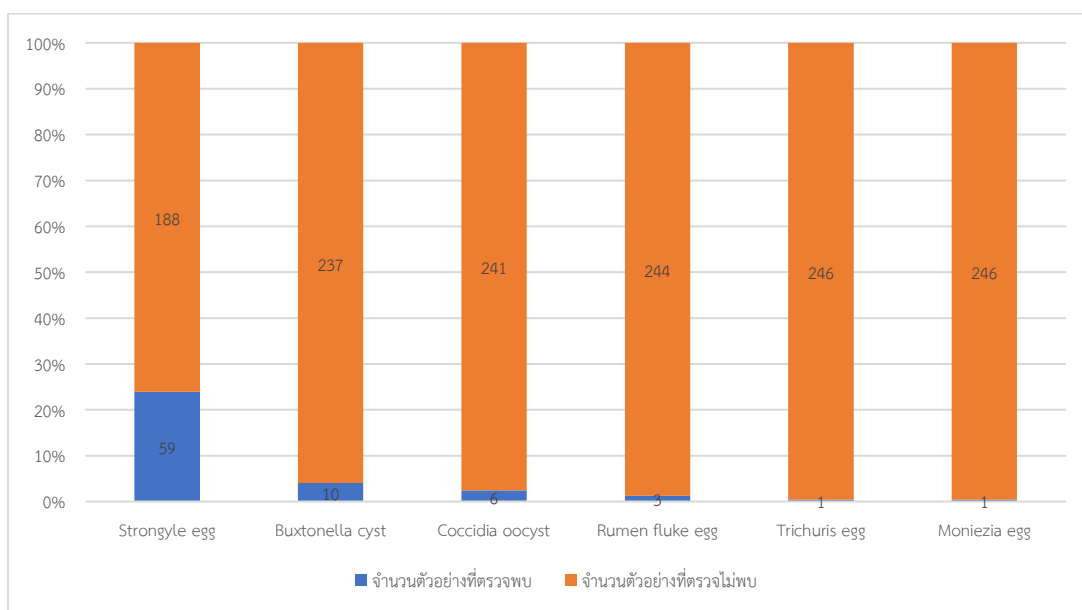
ไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบมากกว่า 1 ชนิด	จำนวนโคและกระบือ (247 ตัว)	ร้อยละที่พบ
Strongyle egg ร่วมกับ <i>Buxtonella</i> cyst	6	2.43
Strongyle egg ร่วมกับ coccidia oocyst	4	1.62
Strongyloides egg ร่วมกับ coccidia oocyst	2	0.81
Strongyle egg ร่วมกับ <i>Trichuris</i> egg	1	0.40
Coccidia oocyst ร่วมกับ <i>Buxtonella</i> cyst	2	0.81
Strongyle egg ร่วมกับ strongyloides egg, coccidia oocyst และ <i>Moniezia</i> egg	1	0.40
Strongyle egg ร่วมกับ Rumen fluke egg	1	0.40
Strongyle ร่วมกับ Coccidia oocyst ร่วมกับ <i>Buxtonella</i> cyst	1	0.40

ตารางที่ 19 ความถี่ของปัจจัยเสี่ยงและจำนวนตัวอย่างที่ให้ผลบวกปรสิตในทางเดินอาหารของโคเนื้อและกระบือจำนวน 247 ตัวในอำเภอห้วยแถลง จ.นครราชสีมา ระหว่างวันที่ 1-7 ธันวาคม พ.ศ.2561

ปัจจัยเสี่ยง	Strongyle egg	Rumen flake egg	Coccidia oocyst	Buxtonella cyst	Strogyloides egg	รวม	
การเลี้ยง	ไม่มีโอกาสสัมผัส กับสัตว์นอกฝูง	20	1	6	8	3	38
	มีโอกาสสัมผัส กับสัตว์นอกฝูง	57	4	13	21	6	101
แหล่งน้ำ	แหล่งน้ำ ธรรมชาติ	51	0	0	6	7	64
	น้ำประปา / น้ำ บาดาล	18	4	16	18	2	58
	สองแหล่ง ร่วมกัน	8	1	3	5	0	17
การถ่าย พยาธิ	ถ่ายพยาธินาน กว่า 6 เดือนต่อ ครั้ง	73	4	17	22	9	125
	ถ่ายพยาธิทุก 6 เดือน	4	1	2	7	0	14

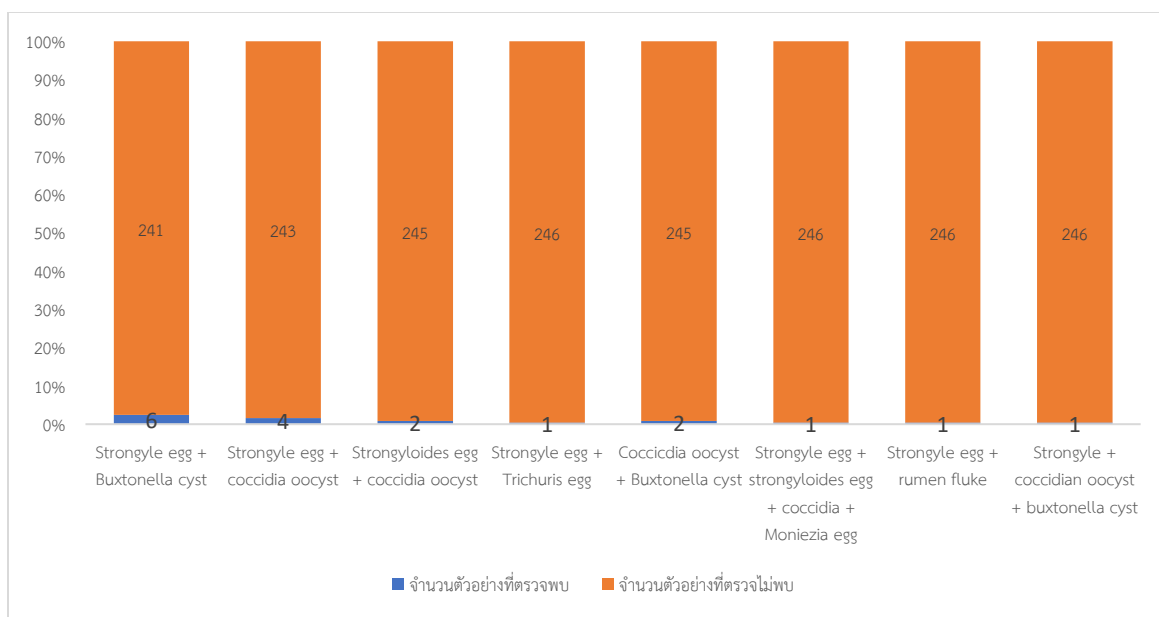
สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากผลการตรวจจุลจากระโคทางห้องปฏิบัติการ สรุปได้ว่าพบไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบชนิดเดียว มีความชุกของไข่พยาธิตัวกลมเป็นชนิด strongyle สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.89 รองลงมาเป็น *Buxtonella* cyst คิดเป็นร้อยละ 4.05 *Coccidia* oocyst ร้อยละ 2.43 พยาธิตัวแบนกลุ่ม rumen fluke ร้อยละ 1.21 พยาธิไส้ผ้า *Trichuris* และไข่พยาธิตัวตืดชนิด *Moniezia* ร้อยละ 0.40

รูปที่ 43 แสดงร้อยละชนิดของไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบชนิดเดียว

ในส่วนของไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบมากกว่า 1 ชนิด พบว่า strongyle egg ร่วมกับ *Buxtonella* cyst คิดเป็นร้อยละ 2.43 ซึ่งไข่พยาธิตัวหลักที่พบร่วมกับไข่พยาธิอื่น ๆ คือ พยาธิตัวกลมชนิดชนิด strongyle ดังกราฟที่แสดงต่อไปนี้

รูปที่ 44 แสดงร้อยละของไข่พยาธิและปรสิตในทางเดินอาหารที่พบมากกว่า 1 ชนิด

จากตัวอย่างอุจจาระโคและกระบือที่เก็บมาทั้งหมด 247 ตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 50 ของโคและกระบือที่มีการตรวจหาพยาธิในทางเดินอาหาร ไม่ได้รับการถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ และร้อยละ 40 เป็นโคและกระบือที่เลี้ยงปล่อย ซึ่งมีโอกาสสัมผัสกับสัตว์นอกฝูง และจากตัวอย่างทั้งหมดที่พบพยาธิในทางเดินอาหารจำนวน 139 ตัวอย่าง พบว่ามีการใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการเลี้ยงถึงร้อยละ 58 ซึ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้โคและกระบือมีโอกาสสัมผัสกับพยาธิหรือไข่พยาธิ และโฮสต์ตัวกลาง (intermediate host) ของพยาธิต่าง ๆ เหล่านี้ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ นอกจากนี้จากตัวอย่างที่พบพยาธิตัวกลมชนิด strongyle จำนวน 77 ตัวอย่าง ทั้งที่พบแบบชนิดเดียว และพบรวมมากกว่า 1 ชนิด พบว่ามีความสัมพันธ์กับความถี่ของการถ่ายพยาธิมากที่สุด โดยร้อยละ 95 ไม่ได้รับการถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงสุดที่ส่งผลต่อการพบพยาธิตัวกลมชนิด strongyle

แต่เนื่องจากการเก็บตัวอย่างอุจจาระในครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมจำนวนประชากรทั้งหมด อีกทั้งการเก็บตัวอย่างที่มีการกระจายไม่มากพอ เนื่องจากจุดให้บริการในแต่ละพื้นที่ไม่ครอบคลุมในตำแหน่งที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทั้งหมด และไม่ทราบข้อมูลของปริมาณสัตว์ที่แท้จริงภายในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการคำนวณหาขนาดตัวอย่างในการทดสอบสมมติฐาน นอกจากนี้ความเข้าใจของผู้ถามข้อมูลและผู้ตอบอาจจะไม่ตรงกัน ทำให้ผลอาจคลาดเคลื่อนจนไม่สามารถนำไปสู่การบันทึกข้อมูลที่ผิดพลาดได้ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อใช้ในการศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการเกิดพยาธิในทางเดินอาหารของโคและกระบือในพื้นที่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา

การสำรวจการรับทราบข่าวสารของผู้ที่เข้ารับบริการโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนา ชนบท ครั้งที่ 44 ปีการศึกษา 2561

บทนำ

เนื่องด้วยโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการรักษาสัตว์เลี้ยงแก่ชาวบ้าน อาทิเช่น ฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า ทำหมันและตรวจสุขภาพทั่วไป เป็นต้น รวมทั้งให้บริการรักษาปศุสัตว์ อาทิเช่น ฉีดวัคซีนโรคปากเท้าเปื่อยในโคกระบือ เป็นต้น ดังนั้นวัน เวลา และสถานที่ออกหน่วยที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการแจ้งข่าวสารให้คนในชุมชนรับทราบ เพื่อนำสัตว์เลี้ยงมารับการรักษาที่หน่วยบริการภายในเวลาที่กำหนด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโครงการได้มีการแจ้งข่าวสารผ่านหลายช่องทาง ได้แก่ เสียงตามสาย ป้ายประกาศ เป็นต้น ทำให้ทางฝ่ายประชาสัมพันธ์สนใจในการประเมินผลวิธีการแจ้งข่าวสารที่เป็นช่องทางซึ่งผู้รับบริการรับทราบมากที่สุด เพื่อนำไปพัฒนาวิธีการแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ของหน่วยบริการอันเป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนอำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมาในการจัดโครงการครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์และวิธีการ

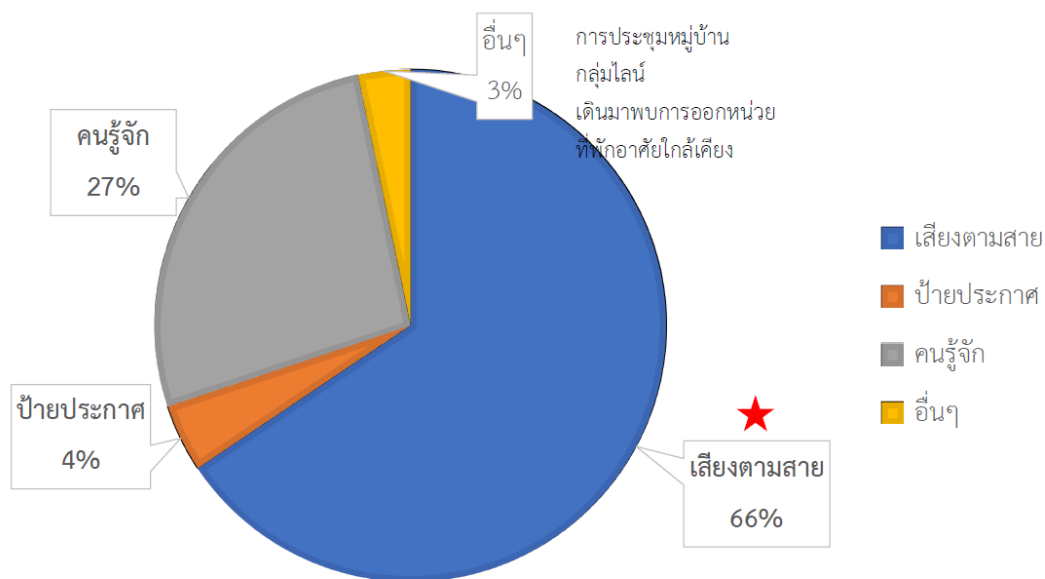
การศึกษานี้เป็นการวิจัยประเภทสังเกต (non-experimental research) ชนิดการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีารับบริการโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 ทั้งหมด 515 คน ในอำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 1-6 ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างซึ่งไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (non-probability sample)

ผลการสำรวจ

จากการสอบถามผู้เข้ารับบริการการออกหน่วยสัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ในอำเภอห้วยแถลง อำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 1-6 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ทั้งหมด 515 คน พบว่า รับทราบข่าวสารผ่านเสียงตามสาย 340 คน ป้ายประกาศ 21 คน คนรู้จัก 139 คน และอื่น ๆ เช่น พบจุดออกหน่วยโดยบังเอิญ หรือจากการตั้งของของนิสิตสัตวแพทย์ จุฬาฯ และกรมปศุสัตว์ 15 คน

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่าชาวบ้าน อำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟินมาย จังหวัดนครราชสีมา ที่นำสัตว์เลี้ยง และปศุสัตว์มาเข้ารับบริการรับทราบวัน เวลา และสถานที่ในการออกหน่วยของโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสา เพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 มาจากเสียงตามสายมากที่สุด ซึ่งโครงการจัดทำการบินที่เสียง และทำเป็นแผ่นซีดีส่ง ไปรษณีย์ไปให้ผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลพื้นที่ออกหน่วย เพื่อให้เปิดเสียงตามสายประกาศข่าวสาร และรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการก่อนเริ่มดำเนินโครงการ ประมาณ 3-4 สัปดาห์ รองลงมาได้รับข่าวสารจากคนรู้จัก แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านในชุมชนมีการติดต่อ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกัน และกัน ในขณะที่การติดป้ายประกาศนั้นยังไม่ได้รับความสนใจจากชาวบ้านเท่าที่ควร ดังนั้น ฝ่ายประชาสัมพันธ์จึงมีความเห็นว่าควรจัดทำเสียงตามสายต่อไป ในการจัดโครงการครั้งหน้า นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติม โดยวิธีการแจกใบปลิว ตั้งแต่ทำการสำรวจ จุดออกหน่วยต่าง ๆ ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ หรือนำใบปลิวไปติดที่บอร์ดกลางหมู่บ้าน เพื่อเป็นการกระจาย ข่าวสารเพิ่มมากขึ้น

รูปที่ 45 แสดงวิธีรับทราบข่าวสารของผู้เข้ารับบริการในโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 จากผู้เข้ารับบริการทั้งหมด จำนวน 515 คน

ผลการประเมินโครงการจากผู้เข้าร่วมโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปีการศึกษา 2561 จากแบบสอบถาม

บทนำ

เนื่องจากโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อชนบทเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 เป็นหนึ่งในวิชาการเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 6 คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ นิสิตได้นำความรู้และความสามารถด้านสัตวแพทยศาสตร์ที่สั่งสมมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนาชนบท ดังนั้นจึงได้ทำการประเมินสำรวจความคิดเห็นของผู้ร่วมโครงการฯ เพื่อประเมินในสิ่งที่ดีและสิ่งที่ยังบกพร่องในโครงการ ซึ่งหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่องในโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทในปีถัดไป

วัสดุและวิธีการ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยประเภทสังเกต (non-experimental research) ชนิดการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยมีการใช้แบบสอบถามซึ่งต้องการคำตอบเป็นคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 (linear scale) โดยข้อมูลที่ได้ โดยคะแนนเต็ม 5 แสดงถึงความพึงพอใจมากที่สุด และ 1 แสดงถึงความพึงพอใจน้อยที่สุด นำมาจากการทำแบบสอบถามของอาจารย์และนิสิตผู้ร่วมโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 ในอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน ถึง 9 ธันวาคม 2561 รวมทั้งสิ้น 119 คน

ผลการสำรวจ

จากการสอบถามนิสิตและคณะอาจารย์ที่เข้าร่วมโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 ณ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 31 พฤศจิกายน 2561 ถึง 10 ธันวาคม 2561 จำนวนทั้งหมด 119 คน ได้ผลเฉลี่ยดังตารางที่ 20

สรุปผล

อภิปราย และข้อเสนอแนะจากข้อมูลพบว่าคะแนนสูงสุด คือ นิสิตสามารถควบคุมสถานการณ์และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ สำหรับหัวข้อประเมินที่ได้รับคะแนนน้อยที่สุด คือ ความสะดวกในการเดินทาง และความเหมาะสมของที่พัก ตามลำดับ ซึ่งอาจจะต้องปรับปรุงและแก้ไขในโครงการสัปดาห์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทในปีอื่น ๆ ต่อไป

ตารางที่ 20 ผลการประเมินนิสิตหลังเข้าร่วมโครงการสัตวแพทย์ จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ปี 2561 จากการ
ร่วมตอบแบบสอบถามของนิสิตและผู้เข้าร่วมโครงการ

หัวข้อประเมิน	คะแนนเฉลี่ย
1. นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชานี้	4.58
2. นิสิตสามารถนำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้จริง	4.17
3. นิสิตคิดว่า สพช. มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนได้	4.33
4. นิสิตสามารถปฏิบัติตามงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.04
5. นิสิตสามารถควบคุมสถานการณ์และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้	4.61
6. นิสิตสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นและเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ	3.71
7. อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถให้คำแนะนำและความรู้ในการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน	4.18
8. นิสิตได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนวิชานี้	4.38
9. ความเหมาะสมของสถานที่พัก	3.50
10. ความสะดวกในการเดินทาง	3.47
ผลคะแนนเฉลี่ย	4.09

ข้อเสนอแนะ

ทั่วไป

1. จำนวนคนต่อฝ่ายงานไม่เหมาะสมกับงาน แบ่งงานไม่เหมาะสม บางฝ่ายรับภาระงานหนักเกินไป
2. มีปัญหาเรื่องการประสานงานกับปศุสัตว์ ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องสถานที่ออกหน่วย การเตรียมของจับ บังคับปศุสัตว์
3. ระยะเวลาในการออกค่ายสำคัญมาก ควรจัดให้เหมาะสม มีวันพัก อาจไม่ต้องมีวันทัศนศึกษา หรือถ้าจะมี ก็ควรขยับเวลาจัดค่ายให้เร็วขึ้น ให้ไม่ชนกับวันเปิดเทอม ฝึกงาน ในการศึกษาภาคปลาย

ฝ่ายสถานที่

1. สถานที่พักควรมีห้องพักให้อย่างเพียงพอและเอื้อต่อความสะดวกสบายของนิสิตให้มากขึ้น เช่น จำนวน ห้องน้ำ และความปลอดภัยต่อนิสิตและทรัพย์สิน มีไฟฟ้าให้ตลอดค่ายเพื่อใช้ในการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ในการนำเสนอเคสในแต่ละวัน และติดต่อสื่อสารเรื่องต่างๆ
2. อุปกรณ์เครื่องเสียงที่ใช้ในการประชุมควรมีความพร้อมมากกว่านี้
3. การเดินทางด้วยรถไฟ ไม่เหมาะสมกับการมาออกค่าย ทั้งเรื่องจำนวนคน เวลาในการขึ้นของขึ้นลงรถไฟ

ฝ่ายพาวิทยุ

1. ระยะเวลาในการทำปฏิบัติการไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถไปทำงานอย่างอื่นได้ ในระยะเวลาที่กำหนด ในแต่ละวัน

ฝ่ายครุภัณฑ์

1. อยากให้การแจกแจงของในตะกร้าครุภัณฑ์ให้ทุกคนในกลุ่มเข้าใจตรงกัน เพื่อความสะดวกในการหาของ และจัดเก็บ

ฝ่ายหาทุนและสวัสดิการ

1. ควรมีเมนูอาหารในค่ายแต่ละวันมาให้เพื่อนๆ ได้รับรู้ในที่ประชุม ทุกมือควรมีผักอยู่ในเมนูอาหารด้วย

การรับรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ของประชาชนในพื้นที่และข้อเสนอแนะ

1. การคุมกำเนิดด้วยยาคุมกำเนิดในสุนัขเพศเมีย
 - ผลข้างเคียงของการใช้ยาคุมกำเนิด
 - ประโยชน์ของการทำหมัน
2. โรคพิษสุนัขบ้า
3. การป้องกันปรสิตภายนอกในสัตว์เลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ
 - ยาป้องกันปรสิตที่หาได้ในพื้นที่ที่ขาดประสิทธิภาพ
4. การกักโรคสัตว์ที่ติดเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อย
5. การจัดการด้านความปลอดภัยชีวภาพป้องกันระบาดของเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อย

ข้อเสนอแนะ

สัตว์เลี้ยง

1. การป้องกันและกำจัดปรสิตภายนอกและถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ
2. พิจารณาการท้าวคชินโรคติดเชื้อในสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ในพื้นที่ระบาด
3. ปัญหาข้างเคียงที่เกิดจากการฉีดยาคุมกำเนิด
4. การคงเหลืออยู่ของรังไข่ (ผลแทรกซ้อนจากการทำหมันเพศเมีย)

ปศุสัตว์ (โค)

1. การถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ
2. การพิจารณาให้อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพียงพอ
3. การตัดแต่งกีบ
4. การควบคุมการนำเข้าโคจากแหล่งอื่นเข้ามาในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

โครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท ในปีการศึกษา 2561 ได้ดำเนินการออกหน่วยปฏิบัติงานบริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยง และการให้บริการด้านปศุสัตว์ในพื้นที่ อำเภอยะแยง และ อำเภอยะนิง จังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างวันที่ 1 – 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งโครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทในครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งนี้ทางคณะฯ ขอขอบพระคุณ น.สพ. พศวีร์ สมใจ ปศุสัตว์จังหวัดนครราชสีมา นายบุญเลิศ นามบัณฑิต ปศุสัตว์อำเภอยะแยง และ นายสมพร ช่างไม้ ประธานกรรมการสหกรณ์โคนมพิมาย อำเภอยะนิง นายมานะ ครุฑโรจน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลมณีราษฎร์คุณาลัย ในการประสานงานและเอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานในพื้นที่ วัดประชาคมรามที่ให้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน เอื้ออำนวยด้านสาธารณูปโภคและที่พักอาศัย และประชาชนผู้เข้ารับบริการในโครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบทในครั้งนี้ รวมไปถึงบริษัท ห้างร้าน และหน่วยงานที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งด้านทุนทรัพย์ อาหารและเครื่องดื่ม เวชภัณฑ์ ชีวภัณฑ์ อุปกรณ์ และอาหารสัตว์ อาหารเสริมสำหรับสัตว์ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ปฏิบัติงาน ประชาชนในพื้นที่ และสัตว์ที่เข้ามารับบริการบริการ ดังมีรายนามต่อไปนี้

ผู้สนับสนุนเวชภัณฑ์และชีวภัณฑ์

1. บริษัท ออคต้าเมมโมเรียล จำกัด
2. บริษัท ไบเออร์ไทย จำกัด
3. บริษัท ยูโนเวท เน็ตเวิร์ค จำกัด
4. บริษัท เมเรียล (ประเทศไทย) จำกัด
5. ร้านขายยาเอียงชีวตั้ง
6. บริษัท แอนิเทค โทเทิล โซลูชั่น จำกัด
7. บริษัท สยามฟาร์มาซูติคอล จำกัด
8. บริษัท โซเอทิส (ประเทศไทย) จำกัด
9. บริษัท เบสท์อะโกร คอมพาเนีย จำกัด
10. บริษัท บีบราวน์ (ประเทศไทย) จำกัด
11. บริษัท เวอร์แบค (ประเทศไทย) จำกัด
12. บริษัท สมาร์ท เวท แอนด์ เฟ็ด จำกัด
13. บริษัท ดีเคเอสเอช (ประเทศไทย) จำกัด
14. บริษัท เยนเนอร์รอลดรีกเฮาส์ จำกัด
15. บริษัท กรุงเทพ เวท ดรัก จำกัด
16. บริษัท แอ็ดวานซ์ฟาร์มา จำกัด

ผู้สนับสนุนอาหารสัตว์และผลิตภัณฑ์สำหรับสัตว์

1. บริษัท แบริง เพ็ทแคร์ (ประเทศไทย) จำกัด (ให้ผลิตภัณฑ์สำหรับสัตว์และทุนทรัพย์)
2. บริษัท อินเตอร์ เวทต้า จำกัด
3. บริษัท ฮิลส์ เพ็ท นูทริชั่น (ประเทศไทย) จำกัด
4. บริษัท ไทยเมจิฟาร์มาชีวติคัล จำกัด

ผู้สนับสนุนอุปกรณ์ครุภัณฑ์

1. บริษัท โอเซียนเมด จำกัด
2. บริษัท ไทยก๊อส จำกัด
3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีวิต-เมอร์ริต
4. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.พี.ไซเอนซ์

ผู้สนับสนุนทุนทรัพย์

1. บริษัท แบริง เพ็ทแคร์ (ประเทศไทย) จำกัด (ให้ผลิตภัณฑ์สำหรับสัตว์และทุนทรัพย์)
2. บริษัท สี่พัฒนาผลิตภัณฑ์ จำกัด (มหาชน)
3. บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน)
4. โรงพยาบาลสัตว์ทองหล่อ

ผู้สนับสนุนอาหารและขนม

1. บริษัท แลคตาซอย จำกัด
2. บริษัท เพนส์ มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ ดิสทริบิวชั่น จำกัด
3. บริษัท คาลบี้ธนาวัฒน์ จำกัด

เอกสารอ้างอิง

- Ganai et al. 2013. Incidence of *Buxtonella sulcata* in bovines in R.S. Pura, Jammu. J Parasite Dis. 2015 Sep; 39(3): 446-447.
- Corwin, R.M. and Randle, R.F. 2006. Common internal parasites of cattle. Retrieved March 30, 2006, from www.muextension.missouri.edu/xplor/agguides/ansci/g02_130.htm.
- Baldacchino F, Muenworn V, Desquesnes M, Desoli F, Charoenviriyaphap T, Duvallet G. 2013. Transmission of pathogens by Stomoxys flies (Diptera, Muscidae). Parasite. 20 : 26.
- Juyal PD. 2011. "Newer perspectives in the diagnosis and control of Trypanosomosis (surra) in domestic livestock in India". [Online] Available : www.tropmed.ag/material/diagnosis%20and%20control%20of%20trypanosomosis.pdf.
- Luckins AG. 1998. Trypanosomiasis caused by *Trypanosoma evansi* in Indonesia. Protozoo. Res. 8:144-152.
- Lun ZR, Fang Y, Wang CJ, Brun R. 1993. Trypanosomiasis of domestic animals in China. Parasitol.
- Ian A. Sutherland, Dave M. Leathwick. 2011. Antihelmintic resistance in nematode parasite of cattle. Trends in parasitology. 27:176-181.
- Tyler, R. 2000. Internal parasites of beef cattle. Retrieved, August 28, 2006, from <http://www2.dpi.gld.au/beef/3465.html>
- Vinh Chau NV, Chau LB, Desquesnes M, Herder S, Huong Lan NP, Campbell JI, Van Cuong N, Yimming B, Chalermwong P, Jittapalapong S, Franco JR, Tri Tue N, Rabaa MA, Carrique-Mas J, Thi Thanh TP, Vu Thieu NT, Berto A, Thi Hoa N, Minh Hoang NV, Canh Tu N, Khac Chuyen N, Wills B, Tinh Hien T, Thwaites GE, Yacoub S, Baker S. 2016. A Clinical and Epidemiological Investigation of the First Reported Human Infection with the Zoonotic Parasite *Trypanosoma evansi* in Southeast Asia. Clinical Infectious Diseases. 62:1003.
- ทัศนีย์ ชมพูจันทร์ ปัจฉิมา อินทรกำแหง ปิยนุช ประสิทธิ์รัตน์ นพพร ศราธพันธ์์ ดรฤณี ทันทสุวรรณ และอูรีย์ ธรรมศาสตร์ 2536. การตรวจและวินิจฉัยโรคทางปรสิตวิทยาในปศุสัตว์สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ. ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 41 หน้า.

ภาคผนวก

โครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ.2561
ระหว่างวันที่ 29 พฤศจิกายน - 9 ธันวาคม 2561
ณ อำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ผู้รับผิดชอบ ที่ปรึกษา	ฝ่ายวิชาการฯ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณบดี คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 3 ปศุสัตว์จังหวัดนครราชสีมา
ผู้ร่วมโครงการ	คณาจารย์คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 40 คน บุคลากร คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 คน นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 20 คน นิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 6 จำนวน 100 คน ชั้นปีที่ 5 จำนวน 20 คน
ระยะเวลาของโครงการ	ติดต่อประสานงานและสำรวจพื้นที่ มีนาคม และ พฤษภาคม 2561 เตรียมความพร้อม กันยายน 2561 เดินทางไป 29 พฤศจิกายน 2561 ปฏิบัติงาน 1-7 ธันวาคม 2561 ทักษะศึกษาและเก็บของ 8 ธันวาคม 2561 เดินทางกลับ 9 ธันวาคม 2561
พื้นที่ปฏิบัติการของโครงการ	พื้นที่ อำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

คณะสัตวแพทยศาสตร์ ได้ดำเนินโครงการสัตวแพทย์จุฬาฯ อาสาเพื่อพัฒนาชนบท (สพข.) โดยการนำนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 5 และ 6 ไปฝึกทักษะและเพิ่มพูนประสบการณ์ในด้านการสัตวแพทย์ในชนบท ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดีเสมอมา คณะสัตวแพทยศาสตร์เล็งเห็นประโยชน์ของการจัดโครงการในลักษณะเช่นนี้ ทั้งในการฝึกฝนนิสิตให้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชนและสัตว์ และยังสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมา ในการวิเคราะห์ปัญหา และแก้ปัญหาในการเลี้ยงสัตว์ในท้องถิ่น และการใช้วิชาชีพสัตวแพทย์ไปช่วยในการส่งเสริมคุณภาพของการดูแลสุขภาพสัตว์ และการสาธารณสุขในท้องถิ่น

ในปี 2561 คณะสัตวแพทยศาสตร์ จะได้นำนิสิตและบุคลากรไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงเดือนธันวาคม 2561 เพื่อให้การบริการด้านสัตวรักษ์แก่ชุมชน พร้อมกับทำการสำรวจโรคระบาดในสัตว์เลี้ยงต่างๆ ของประชากรในท้องที่ รวมทั้งนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์จะได้ฝึกในเรื่องการสังเกตและเฝ้าระวังโรคระบาดในสัตว์ในชนบท การสื่อสารกับผู้เลี้ยงสัตว์ในชนบทให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการเก็บข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ที่ต่อเนื่องจะทำให้เห็นปัญหาในภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการดูแลสุขภาพความเป็นอยู่ที่ดีของทั้งสัตว์และผู้เลี้ยง และยังสามารถนำมาเป็นแบบแผนการปฏิบัติงานสัตวแพทย์ในชนบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้ นิสิตสัตวแพทย์ ยังได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตในชนบท การมีส่วนร่วมและเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ชนบทที่ออกปฏิบัติงาน รวมทั้งทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นิสิตมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้บริการในด้านการรักษาโรคและเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสัตว์ปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยงแก่ชุมชน และเกษตรกรรายย่อยในเขตชนบทของอำเภอห้วยแถลง และอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน โดยเฉพาะด้านโรคระบาดสัตว์ และโรคสัตว์ติดคน สำหรับการวางแผนและดำเนินการปฏิบัติงานการเฝ้าระวังโรคอย่างต่อเนื่อง และนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้ต่อไป

3. เพื่อให้บัณฑิตได้ฝึกทักษะการสื่อสารกับเกษตรกรรายย่อยและประชาชนในเขตชนบท รวมทั้งเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านคลินิกปฏิบัติ การเฝ้าระวังโรค การวิเคราะห์และแก้ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในท้องถิ่น

4. เพื่อให้บัณฑิตได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานเป็นหมู่คณะ รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการพิจารณาบทบาทและความรับผิดชอบของวิชาชีพสัตวแพทย์ต่อสังคมชนบท

5. เพิ่มพูนชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ในงานพัฒนาชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตในชนบท มีส่วนร่วมและเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ชนบทที่ออกปฏิบัติงาน เพื่อช่วยทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย

แผนการปฏิบัติงาน

แผนงาน	การดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ	เดือน			
			กย 60	ตค 60	พย 60	ธค 60
1. บริหารโครงการ						
1.1. โครงการ	- จัดทำโครงการ - ขออนุมัติโครงการผ่าน กก.คณะ - ทำคำสั่ง (แต่งตั้ง อ.ที่ปรึกษาฝ่ายและไปราชการต่างจังหวัด)	ฝ่ายวิชาการ	—			
1.2. กำหนดพื้นที่ปฏิบัติงาน	- ทำจด.ถึง กรมปศุสัตว์และปศุสัตว์จังหวัด - กำหนดพื้นที่เป้าหมาย	ฝ่ายวิชาการ	—			
1.3. อบรม และ ปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อม	- ประชุมวางแผน - อบรมนิสิต	ฝ่ายวิชาการ		—	—	
1.4. เชิญคณาจารย์และบุคลากรในคณะเพื่อเข้าร่วมโครงการฯ	- ออกจดหมายเชิญ - ประสานงานการเดินทาง	ฝ่ายวิชาการ		—		
1.5. จัดทำแผนการปฏิบัติงานภาคสนาม	- กำหนดรูปแบบการปฏิบัติงาน - กำหนดจำนวนกลุ่มนิสิตและอาจารย์ตามจุดปฏิบัติงาน - ทบทวนแผนปฏิบัติงาน	ฝ่ายวิชาการ + กก.ฝ่ายต่าง ๆ + นิสิต			—	
2. ชีวิตนักศึกษา-เวชภัณฑ์-ครุภัณฑ์						
2.1. เตรียมเวชภัณฑ์-ครุภัณฑ์	- ตรวจสอบเวชภัณฑ์-ครุภัณฑ์ที่เหลือจากปีที่แล้ว - ทำรายการของที่ขาด-จัดซื้อ - แบ่งของตามกลุ่ม+สำรอง	- ฝ่ายวิชาการ+นิสิต - นิสิต+ฝ่ายวิชาการ - นิสิต	—	—		
2.2. ขอยืมครุภัณฑ์ชีวิตนักศึกษา อุปกรณ์จากหน่วยงานในคณะ	- ออกจดหมาย - ติดตามเรื่อง - ไปรับของ	- นิสิต ผ่านฝ่ายวิชาการ - นิสิต - นิสิต		—		
2.3. ขอรับการสนับสนุนเอกสารความรู้เกี่ยวกับโรคและการเลี้ยงสัตว์ จากกรมปศุสัตว์	- ออกจดหมาย - ติดตามเรื่อง - ไปรับของ	- ฝ่ายวิชาการ - นิสิต - นิสิต		—	—	
2.4. ขอการสนับสนุนชีวิตนักศึกษาจากบ.เอกชน	- ออกจดหมาย - ติดตามเรื่อง/ไปรับของ	- นิสิต ผ่านฝ่ายวิชาการ - นิสิต		—	—	
3. ประชาสัมพันธ์	- วางแผนการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ - ขอยืมผ้าประชาสัมพันธ์ และอื่น ๆ จากหน่วยงานเอกชน - ติดต่อ ปศจ. และผู้แทนหมู่บ้าน	- ฝ่ายวิชาการ+นิสิต - นิสิต - ฝ่ายวิชาการ+นิสิต			—	
4. หนังสือคู่มือสพข. /เสื้อ	- คิดรูปแบบและเนื้อหา - จัดทำรูปเล่ม + งบประมาณ - ติดต่อร้านดำเนินการจัดพิมพ์	- นิสิต - นิสิต - ฝ่ายวิชาการ+นิสิต			—	
5. ที่พัก	- ติดต่อขอที่พักสำหรับนิสิตและอาจารย์	ฝ่ายวิชาการ		—		

6	อาหาร	- ติดต่อร้านอาหาร	ฝ่ายวิชาการ+นิสิต			=====	
7	การเงิน	- ยืมเงินรองจ่ายคณะ - จัดซื้อวัสดุต่าง ๆ (เริ่มใช้เงินได้)	ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวิชาการ + นิสิต			=====	
8	ประเมินผล	- ประเมินโครงการ - ประเมินนิสิต - ประเมินความพึงพอใจผู้รับบริการ	ฝ่ายวิชาการ นิสิต, อาจารย์ เจ้าของสัตว์				=====
9	เก็บ-ทำทะเบียนวัสดุ- อุปกรณ์คงเหลือ	- ทะเบียนเวชภัณฑ์ (ระบุวันหมดอายุ) - ทะเบียนครุภัณฑ์ - จัดของเก็บเป็นหมวดหมู่	นิสิต				=====
10	หนังสือขอบคุณ หน่วยงานที่ขอรับการ สนับสนุน	- ออกจดหมาย - นำส่ง	- ฝ่ายวิชาการ - ฝ่ายวิชาการ (หน่วยงานราชการ), นิสิต (บ.เอกชน)				=====
11	ทำรายงานส่งคณะฯและ กรมปศุสัตว์	- จัดทำรายงาน	- นิสิต+ฝ่ายวิชาการ				=====

แผนการปฏิบัติงานในพื้นที่

1. การบริการด้านสัตว์รักษ์

- วิเคราะห์ข้อมูลหาสาเหตุของปัญหา ผลกระทบของปัญหาต่อการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ความเสี่ยงและปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการเกิดปัญหา แนวทางการแก้ไขและเฝ้าระวังโรค จากนั้นนำมาทำการประมวลเพื่อเป็นข้อมูลหรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ส่งให้ปศุสัตว์จังหวัด และเพื่อการวางแผนงานการปฏิบัติงานในขั้นต่อไป
 - แบ่งกลุ่มเข้าปฏิบัติงานในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย
 - เพื่อให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญให้แก่ปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง
 - ให้บริการถ่ายพยาธิและกำจัดพยาธิภายนอกแก่ปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง
 - ให้บริการด้านอายุรกรรม ศัลยกรรมและสูติกรรมแก่ปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง
2. การเก็บตัวอย่างจากตัวสัตว์เพื่อการชันสูตรและการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อเป็นโมเดลการเรียนรู้ วิธีการจัดการ และการควบคุมโรค
- ตัวอย่างที่เก็บ
 - i. ตัวอย่างเลือด
 - ii. ตัวอย่างอุจจาระ
 - iii. ตัวอย่างที่ขูดจากผิวหนัง
 - iv. สัตว์ป่วยที่ต้องการผ่าพิสูจน์ซาก
 - วิเคราะห์ตัวอย่าง วินิจฉัยโรค สรุปผล แยกเป็นโรคที่พบบ่อย โรคที่มีความเสี่ยงในการเกิดการระบาดโรคที่สามารถติดต่อสู่คน และโรคที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ
3. เผยแพร่วิชาการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ และการเฝ้าระวังโรคติดต่อแก่เกษตรกร และปฏิบัติการมวลชนสัมพันธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สัตว์เลี้ยงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา (ในพื้นที่ปฏิบัติงาน) ได้รับการบริการด้านการสัตวแพทย์ทั้งการรักษาทางอายุรกรรม ศัลยกรรม สูติกรรม รวมทั้งการป้องกันโรคระบาดสัตว์และความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสัตว์
2. ได้รูปแบบในการฝึกนิสิตสัตวแพทย์ ในด้านการวิเคราะห์โรคและปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน ให้เข้าใจวิธีการสำรวจและเฝ้าระวังโรคระบาด ให้ทราบหลักในการวางแผนแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่
3. ได้ข้อมูลสถานภาพด้านสุขภาพของสัตว์เลี้ยงในจังหวัดนครราชสีมา (ในพื้นที่ปฏิบัติงาน) นำมาหาแนวทางพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์อื่นๆ ได้
4. คณาจารย์และนิสิตได้มีโอกาสเพิ่มพูนทักษะความรู้และประสบการณ์ทางคลินิกกับสัตว์เลี้ยงในชนบทจากการฝึกภาคปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์กับเกษตรกรในชนบท รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ ของกรมปศุสัตว์ เพื่อความร่วมมือในการพัฒนางานด้านปศุสัตว์ในชนบทไทยในอนาคตทั้งในด้านงานวิจัยและงานบริการตลอดจนการเพิ่มพูนชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ สร้างสำนึกสาธารณะ และเสริมคุณลักษณะอันดีงามของบัณฑิตสัตวแพทย์ศาสตร์ จุฬาฯ